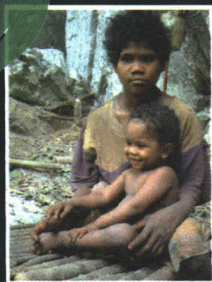
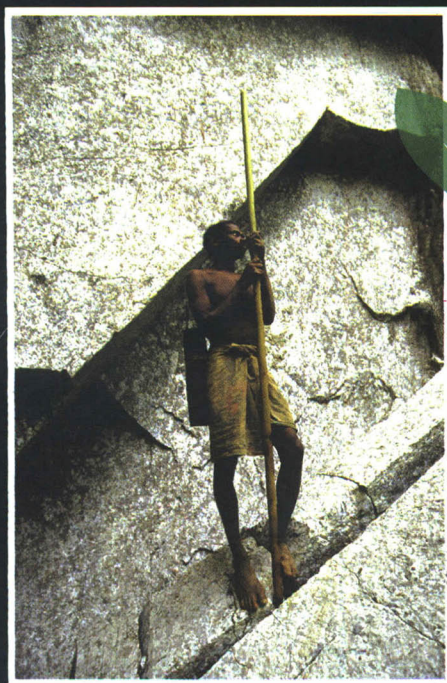

จาก

ชนกลุ่มน้อยภาคใต้ของไทย

เกศริน มณีนน

ศาสตราจารย์พวงเพ็ญ ศิริรักษ์

ชื่อเรื่อง	ชาโก ชนกลุ่มน้อยภาคใต้ของไทย
ISBN	974-644-472-7
ผู้เขียน	เกศริน มณีนนุ ศาสตราจารย์พวงเพ็ญ ศิริรักษ์ ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
รูปเล่ม	พิดร ช่วยเต็ม
ปก	สลิลลา อดุลตระกูล
โครงการเผยแพร่ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เล่มที่ 1	
พิมพ์ครั้งแรก	สิงหาคม 2546
จำนวนพิมพ์	2,000 เล่ม
พิมพ์ที่	ไอ.เอส. พรินติ้งเฮ้าส์ กรุงเทพฯ
ราคา	180 บาท

การผลิตและการลอกเลียนหนังสือเล่มนี้ไม่ว่ารูปแบบใดทั้งสิ้น
ต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากคณะวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

สนับสนุนการจัดพิมพ์และเผยแพร่โดย
คณะวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

คำนำ

ด้วยความเชื่อมั่นว่าสรรพสิ่งที่ธรรมชาติได้บันดาลให้เกิดบนโลกใบนี้ตั้งแต่ ทราย หิน ดิน ทราบ สิ่งมีชีวิตที่เป็นจุดตั้งต้นของห่วงโซ่อาหาร เช่น แพลงก์ตอน กุ้ง หอย ปู ปลา เรื่อยมาจนถึงสัตว์ที่เลี้ยงลูกด้วยนมรวมถึงมนุษย์ด้วย และเมื่อมาดูในส่วนของคน ก็มีความหลากหลายเผ่าพันธุ์ ถ้าแยกตามกายภาพง่าย ๆ ก็ดูที่รูปลักษณ์ภายนอก ตั้งแต่ผิวสีดำ เหลือง และขาว ซึ่งสิ่งมีชีวิตเหล่านี้ได้ดำรงอยู่มาอย่างยาวนานบนโลกใบนี้ นี่คือการหลากหลายที่ธรรมชาติได้มอบไว้ให้กับโลกใบนี้ นี่เป็นความมั่งคั่งของสรรพสิ่งที่ดำรงอยู่ เมื่อหันมามองประเทศไทยบ้าง เราเองก็มีความหลากหลายของชนเผ่าต่าง ๆ อาศัยอยู่ในประเทศไทยมากมาย และเมื่อกำหนดกรอบพื้นที่มาที่ภาคใต้ โดยเฉพาะบริเวณรอยต่อระหว่างประเทศไทยและประเทศมาเลเซียแล้ว คงต้องโฟกัสไปยังชนเผ่าซาไก ซึ่งเป็นชนเผ่าเล็ก ๆ เผ่าหนึ่งที่อาศัยกระจัดกระจายอยู่ 3 - 4 กลุ่มในบริเวณดังกล่าว โดยมีสมาชิกของชนเผ่านี้เหลืออยู่ในประเทศไทยไม่เกิน 500 คนเท่านั้น

คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้ก่อตั้งขึ้นมาพร้อมกับ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ตั้งแต่ปี 2510 ปัจจุบันมีอายุ 36 ปี ในปี 2546 นี้ ได้ร่วมจัดกิจกรรมทางวิชาการเพื่อเฉลิมฉลองการที่มหาวิทยาลัยและคณะมีอายุครบ 3 รอบดังกล่าว หนึ่งในกิจกรรมที่คณะวิทยาศาสตร์พิจารณาจัดทำก็คือ หนังสือที่เกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยเผ่าซาไก เพราะดูแนวโน้มแล้วชนเผ่านี้กำลังจะสูญหายไปจากวิถีชีวิตดั้งเดิมที่เคย

ดำรงอยู่มานานนับพันปี วิถีชีวิตที่สันโดษ ดำรง
ชีวิตโดยการไม่เบียดเบียนธรรมชาติ มีภูมิปัญญา
เป็นของตนเองตั้งแต่การเลือกที่อยู่อาศัย สมุนไพร
ที่ใช้ในการรักษาโรคต่าง ๆ โดยที่ไม่ต้องอาศัย
เทคโนโลยีจากโลกภายนอกเลย เพื่อให้การจัดทำ
หนังสือเล่มนี้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านเนื้อหาและ
วิชาการ แต่ในขณะเดียวกันมีการนำเสนอที่ไม่
หนักเกินไปในรูปแบบของสารคดีที่ทุกคนสามารถ
อ่านได้ด้วยความเพลิดเพลิน จึงได้มอบหมายให้
คุณเกศริน มณีบุญ และศาสตราจารย์พวงเพ็ญ
ศิริรักษ์ เป็นผู้รวบรวมเนื้อหาและนิพนธ์ต้นฉบับ ซึ่ง
เนื้อหาส่วนหนึ่งเกิดจากการคลุกคลีและสัมผัสกับ
ชนเผ่าซาไกอย่างต่อเนื่องตั้งแต่คุณเกศริน เป็นนัก
ศึกษาในระดับปริญญาโท ของภาควิชาชีววิทยา
คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ต่อเนื่องจนถึงระดับปริญญาเอก จึงเชื่อมั่นว่า
หนังสือเล่มนี้นอกจากจะเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม
เพื่อฉลองการครบ 3 รอบของคณะวิทยาศาสตร์แล้ว
ยังช่วยบันทึกส่วนหนึ่งของข้อมูลและองค์ความรู้
เกี่ยวกับชนเผ่าซาไกไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษา
และติดตาม ต่อไปในอนาคต

รองศาสตราจารย์ วิวัช ชิตตระการ
คณบดีคณะวิทยาศาสตร์

Foreword

“Sakai” is a tribe of primitive humankind inhabited in the forests of Southern Thailand and Peninsular Malaysia.

The living style of the Sakai is simple as they normally live in simple small huts or in the caves and most of their needs for living are from the forest products, for example, animals for proteins, yams for carbohydrates and several kinds of plants for medicines. Usually, they wander throughout the forests with never have permanent staying places. After using all the forest products they need at one place, they then move to a new one which is more prosperous.

On their living, Sakai people live together in small groups; this may be easier for wandering and sharing food. At least, nine groups of Sakai were found in Khao-Banthat Range, covering the areas of Trang, Phatthalung and Satun Provinces.

The evidence from the geological study revealed that Sakai tribe was originated in Southern Thailand for about 12,000 years ago. Their knowledge of ethnobiology which is important to the living of mankind is mysterious and very interesting.

In 2001, Katesarin Maneenoon, one of my Master’s degree students studied the ethnobotany of the Sakai tribe wandering in the Khao-Banthad forest by observing and interviewing the Sakai people in those groups, and found almost 200 species of plants used by the Sakai mainly for food, medicines, housing and utensils.

This book is a summary of the information from our study about the Sakai tribe with special emphasis on the ethnobotany of this group of people, their ways of life including their cultures and beliefs.

Puangpen Sirirugsa

(Puangpen Sirirugsa)

Professor of Botany

สารบัญ

บทที่ 1 บทนำ

บทที่ 2 แนะนำชนเผ่าซาไก
ประวัติ
ลักษณะทั่วไป

บทที่ 3 สภาพความเป็นอยู่ของซาไก
ประชากร การเลือกพื้นที่อาศัย
และการสร้างที่พัก
อาหาร
การหารายได้
การศึกษา - ภาษา

บทที่ 4 ความเชื่อและพิธีกรรม

ความเชื่อเรื่องผี

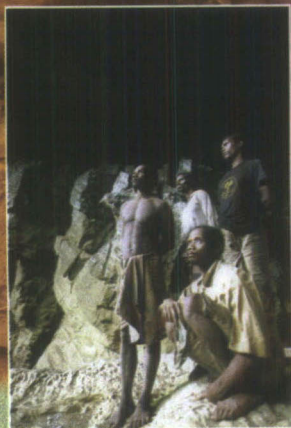
การแต่งงาน

การคลอดและการเลี้ยงดูบุตร

พิธีขึ้นเค (เซิมะ)

พิธีจ้งเตียง

การทำศพ

บทที่ 5 ภูมิปัญญาของชาโก

สมุนไพร

อุปกรณ์การล่าสัตว์

การเก็บน้ำผึ้ง

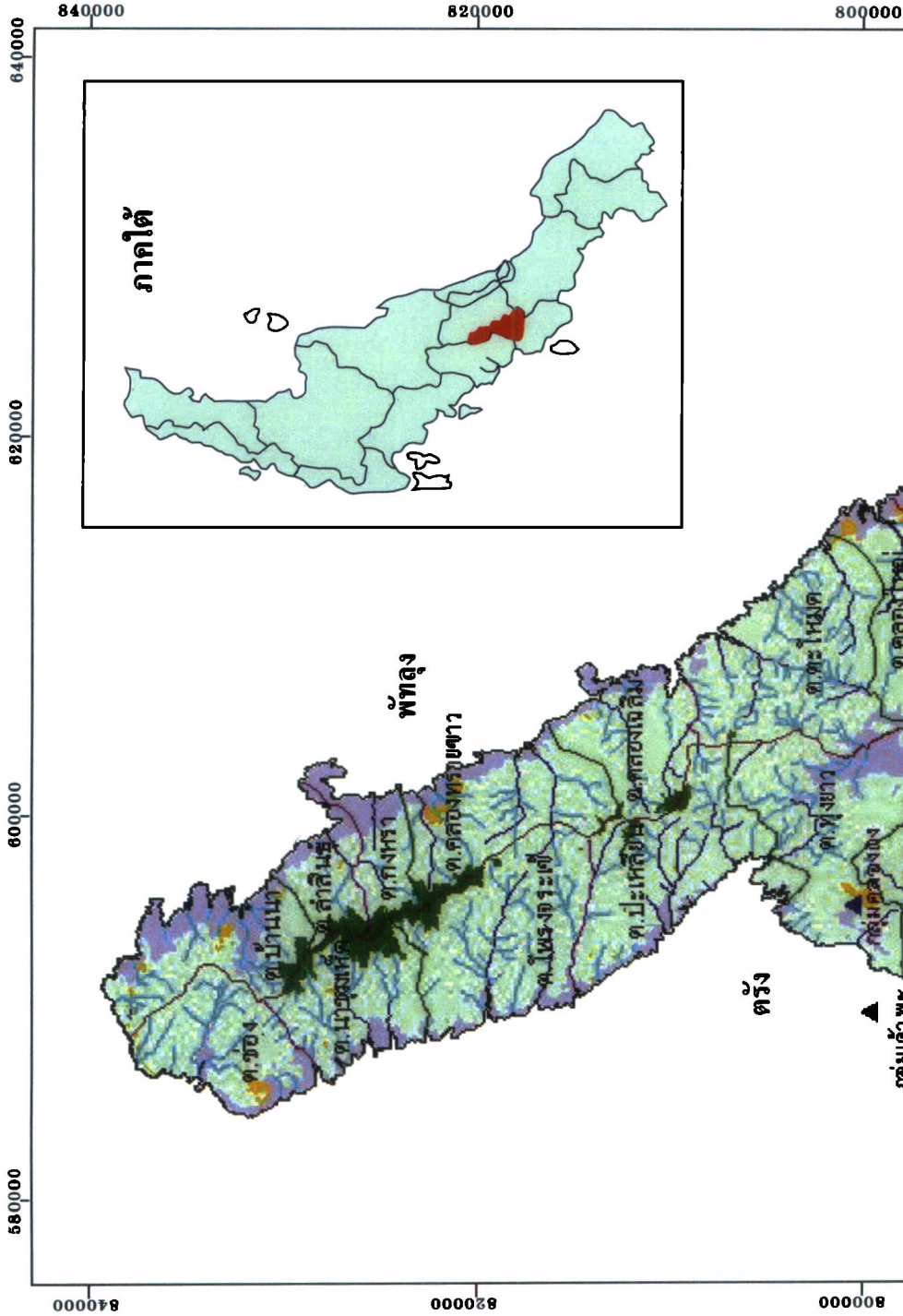
การเก็บเหรียง และสะดอ

การทำให้เกิดไฟ

การจักสาน

บทที่ 6 แนวโน้มชาโกในอนาคต

ภาคใต้

พัทลุง

ตรัง

กลุ่มเจ้าพระ

๑๐

ต. คลองพร้าวขาว

ต. บ้านแม่

ต. มอซ่งเห็ด

ต. ลำลิ้นจี่

ต. กิ่งหრა

ต. ไนแรงจระเ็ด

ต. ปะเหลียง

ต. คลองกลิม

ต. ตะโพนขาว

ต. ตะโพนแดง

ต. สิบสอง

ต. สิบหนึ่ง

ต. สิบ

ต. สิบเก้า

ต. สิบแปด

840000

820000

800000

640000

620000

600000

580000

840000

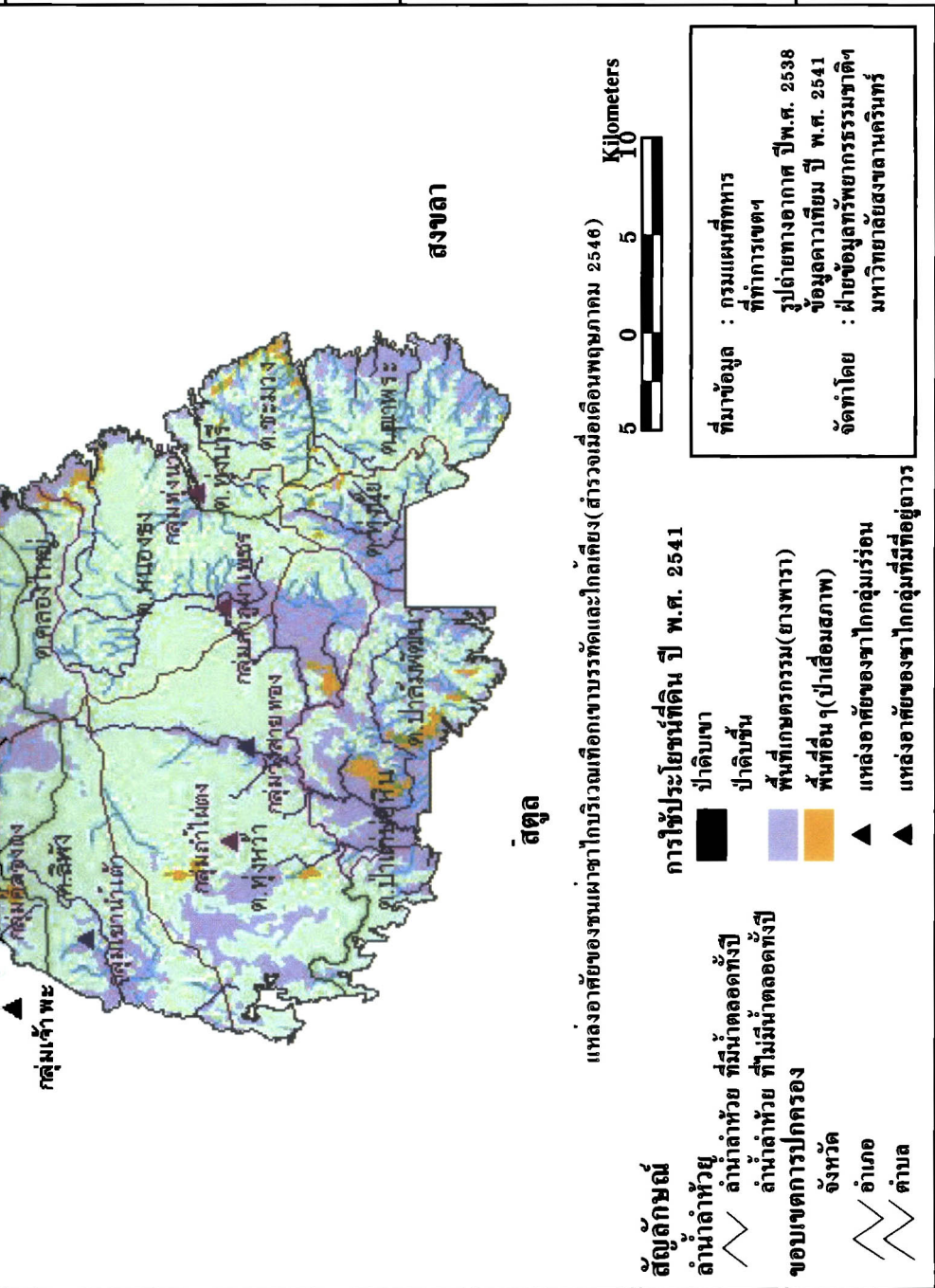
820000

800000

0000

780000

760000

800000 780000 760000 640000 620000 600000 580000

สงขลา

สัญลักษณ์

แหล่งอาศัยของชนเผ่าชาวกูยบริเวณเทือกเขาบรรทัดและใกล้เคียง (สำรวจเมื่อเดือนพฤษภาคม 2548)

5 0 5 10
Kilometers

สัญลักษณ์

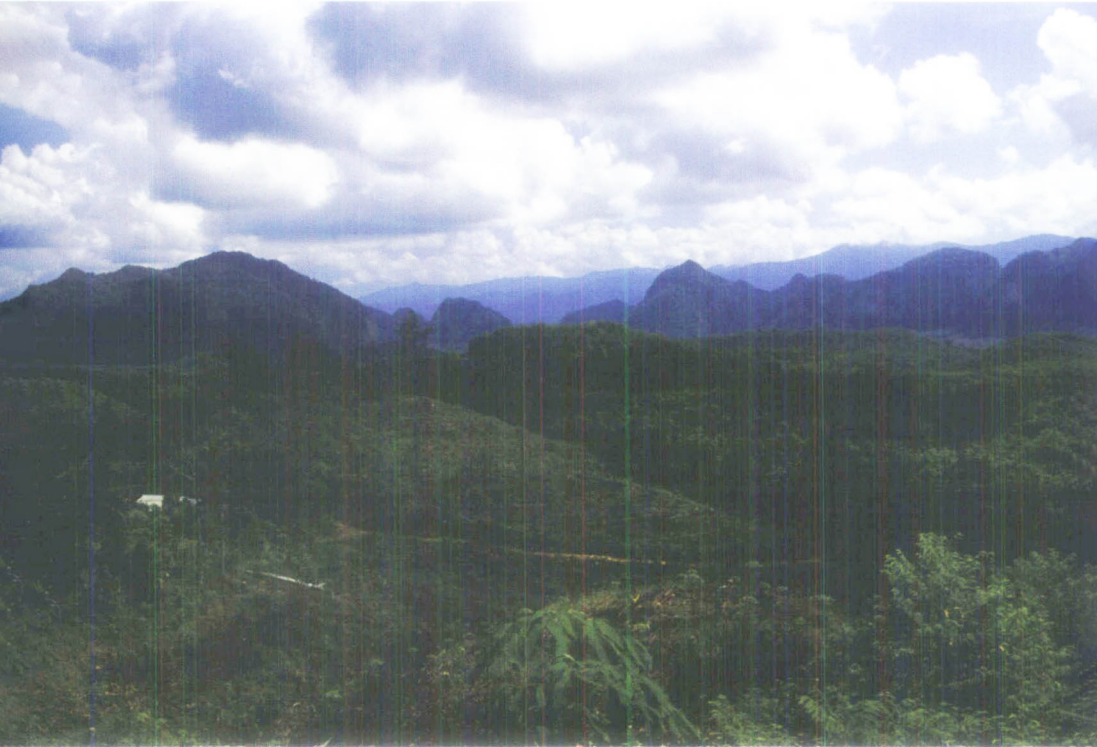
- ▲ ลำน้ำเจ้าพระยา
- ▲ ลำน้ำลำห้วย ที่มีน้ำตลอดทั้งปี
- ▲ ลำน้ำลำห้วย ที่มีน้ำตลอดทั้งปี
- ขอบเขตการปกครอง
- จังหวัด
- อำเภอ
- ตำบล

การใช้ประโยชน์ที่ดิน ปี พ.ศ. 2541

- ป่าดิบเขา
- ป่าดิบชื้น
- พื้นที่เกษตรกรรม(ยางพารา)
- พื้นที่อื่น ๆ (ป่าเสื่อมสภาพ)
- แหล่งอาศัยของชาวกูยกลุ่มร้อน
- แหล่งอาศัยของชาวกูยกลุ่มที่มีที่อยู่ถาวร

ที่มาข้อมูล : กรมแผนที่ทหาร
ที่ทำการเขตฯ
รูปถ่ายทางอากาศ ปีพ.ศ. 2538
ข้อมูลดาวเทียม ปี พ.ศ. 2541
จัดทำโดย : ฝ่ายข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บทที่ 1

บทนำ

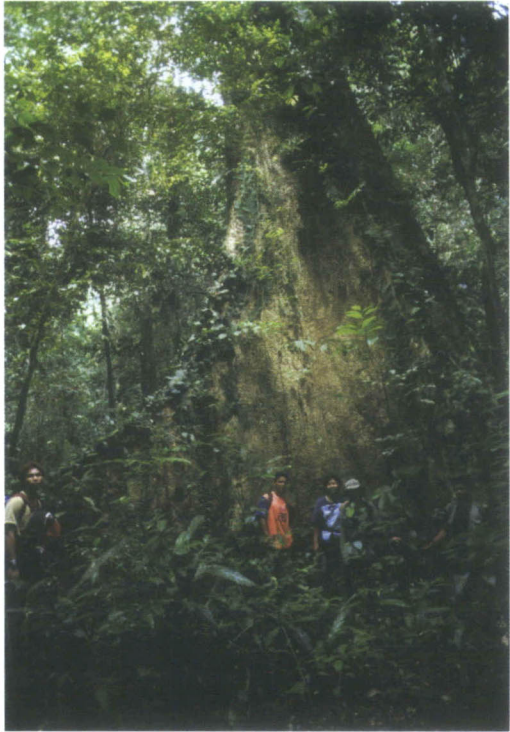
ปัจจุบันมนุษย์ส่วนใหญ่ในโลกมีวิถีชีวิตแบบสังคมเกษตรกรรม และสังคมเมือง ซึ่งเป็นรูปแบบชีวิตที่ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในยุคโบราณมนุษย์ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในป่า ใช้

ผลิตภัณฑ์จากป่าเพื่อการดำรงชีวิต ปัจจุบันมนุษย์ที่ใช้ชีวิตแบบนี้แทบจะไม่มีเหลืออยู่ในโลกแล้ว อย่างไรก็ตาม ในป่าภาคใต้ของประเทศไทย แม้กระทั่งทุกวันนี้ก็พบว่า ยังมีมนุษย์โบราณเผ่าหนึ่งที่

เรียกว่า “ซาไก” หรือภาษาพื้นเมืองภาคใต้เรียกชนเผ่านี้ว่า “เงาะ” หรือ “เงาะป่า” อาศัยอยู่กระจัดกระจายเป็นกลุ่ม ๆ ในเขตจังหวัดตรัง พัทลุง สตูล ยะลา และนราธิวาส นับเป็นชนกลุ่มน้อยของประเทศที่ยังใช้ชีวิตแบบโบราณเช่นเดียวกับชนกลุ่มน้อยพวกผิวดอง เหลียง หรือมลาปรีที่พบในภาคเหนือ

ในภาคใต้พบว่า มีเทือกเขาที่ยาวที่สุดในภาคนี้ทอดผ่านเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี ตรัง พัทลุง สตูล และสงขลา เรียกว่า “เทือกเขานครศรีธรรมราช” ส่วนปลายเทือกเขานี้ได้บรรจบกับเทือกเขาสันกาลาคีรี ที่ทอดตามแนวพรมแดนไทย - มาเลเซีย ผ่านจังหวัดยะลาและนราธิวาส บริเวณที่เทือกเขาทอดผ่านประกอบด้วยป่าดิบชื้นที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูงมาเป็นเวลานาน จึงเอื้ออำนวยให้ชนเผ่าซาไกดำรงชีพอยู่ได้ โดยอาศัยผลิตภัณฑ์จากป่าในบริเวณที่อาศัยอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว สำหรับส่วนของเทือกเขาที่

ผ่านจังหวัดตรัง พัทลุง สงขลา และสตูล ได้ถูกกำหนดให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และเรียกเทือกเขาส่วนนี้ว่า “เทือกเขาบรรทัด” ซึ่งเป็นแหล่งอาศัยของชนเผ่าซาไกกลุ่มหนึ่ง ที่เรียกว่า “กลุ่มแต้เอ็น” โดยแยกเป็นหลายกลุ่มย่อย กระจายอยู่ทั่วบริเวณนี้

ความสมบูรณ์ของเทือกเขาบรรทัด

เทือกเขาบรรทัด มีสภาพภูมิประเทศเป็นภูเขา สลับซับซ้อน มีความสูงจากระดับน้ำทะเลระหว่าง 100 - 1,350 เมตร ประกอบด้วยป่าดิบชื้น และป่าดิบเขาที่มีลักษณะเป็นหุบเขา ลาดเขา และสันเขายังพบทุ่งหญ้าและป่าละเมาะกระจายเป็นหย่อม ๆ

ชาวไทบางกลุ่มเตรียมพื้นที่สำหรับปลูกพืชผักต่างๆ

สภาพการบุกเบิกพื้นที่ป่าเทือกเขาบรรทัดยังคงมีให้เห็นอยู่ทั่วไป

จากระบบนิเวศที่มีความหลากหลายเช่นนี้ ส่งผลให้มีพืชและสัตว์หลากหลายชนิด

ด้วยเช่นกัน ทำให้ชาวไทมีอาหารสำหรับบริโภคได้ตลอดทั้งปี และสามารถดำรงเผ่าพันธุ์ได้ตลอดมาหลายชั่วอายุคน

เนื่องมาจากป่าเทือกเขาบรรทัดถูกบุกเบิก ทำให้เกิดผลกระทบที่สำคัญยิ่งต่อสังคมชาวไท นั่นคือในปี พ.ศ. 2504 รัฐบาลได้ให้สัมปทานทำไม้แก่บริษัทเอกชน ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ต้นไม้ในป่าเทือกเขาบรรทัดจึงถูกตัดไปเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นชาวบ้านยังได้ฉวยโอกาสเข้าจับจองพื้นที่เหล่านั้นทำกิน และลักลอบตัดไม้ในป่าที่ไม่ได้รับการสัมปทานอีกด้วย ต่อมาในปี พ.ศ. 2514 พื้นที่บริเวณเทือกเขาบรรทัดถูกใช้เป็นฐานที่มั่นของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย คนกลุ่มนี้มีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมชาวไทเช่นกัน ทั้งการแต่งกาย และอาหาร

ในปี พ.ศ. 2525 พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยสลายตัว ทำให้ชาวบ้านเข้าไปบุกรุกป่าเพื่อจับจองพื้นที่ทำกิน ล่าสัตว์ และหาของป่ามากยิ่งขึ้น จากการศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเทือกเขาบรรทัดของกรมป่าไม้เปรียบเทียบระหว่างปี พ.ศ. 2518 และ ปี พ.ศ. 2541 พบว่ามีพื้นที่ป่าลดลง ถึงร้อยละ 15.76 ทำให้ชาวกูญเงี้ยแหล่งอาหารที่สำคัญยิ่ง จึงจำเป็นต้องอพยพย้ายถิ่นเข้าไปในป่าลึกยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันก็เริ่มมีความสัมพันธ์กับชาวบ้านมากขึ้น มีการแลกเปลี่ยนสินค้า ของป่าระหว่างกัน จะเห็นได้ว่าชาวกูญต้องปรับวิถีการดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปเพื่อดำรงชีวิตอยู่ได้ ปัจจุบันนี้ชาวกูญจึงมีรูปแบบการดำรงชีวิตที่หลากหลาย มีทั้งชาวกูญที่มีวิถีชีวิตแบบกึ่งสังคมเมือง และชาวกูญที่ยังคงใช้ชีวิตแบบดั้งเดิมที่ต้องเร่ร่อนในป่า

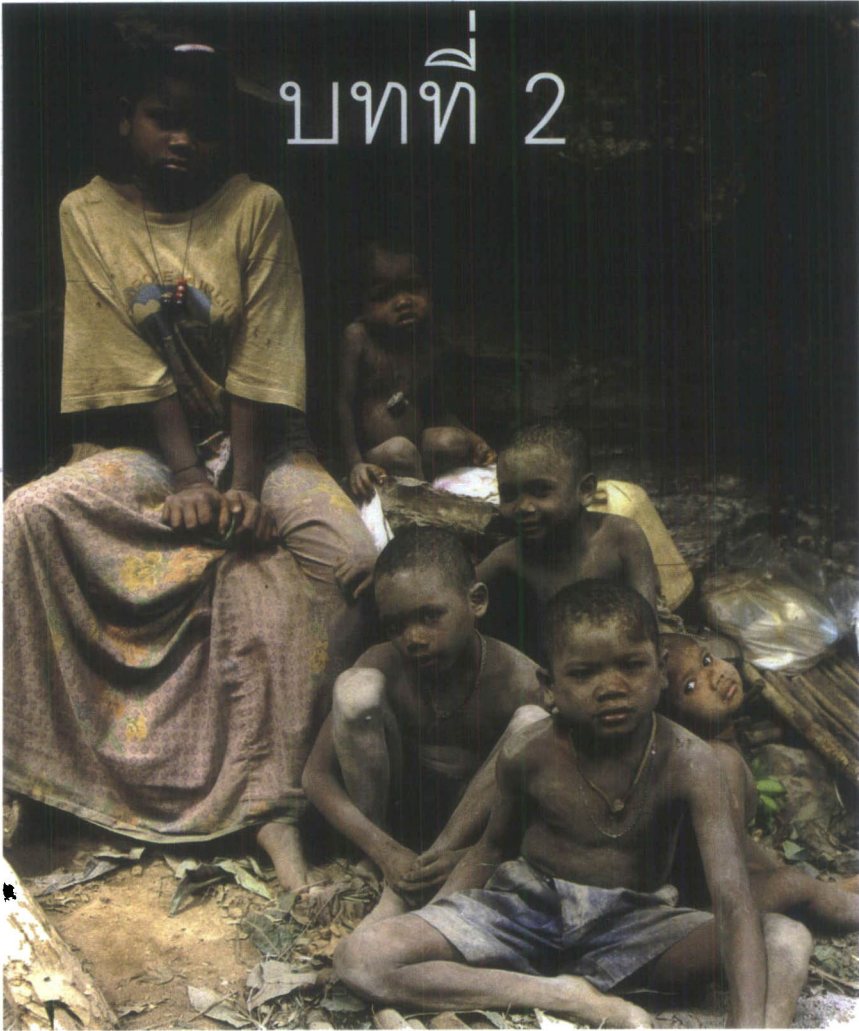
การที่มนุษย์เผ่าหนึ่งใช้ชีวิตอย่างง่าย ๆ ในป่าและสามารถสืบทอดเผ่าพันธุ์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตต่อเนื่องกันมาเป็นเวลานานพันปีนั้นเป็นสิ่งที่น่าทึ่งและท้าทายความอยากรู้ของนักวิชาการหลายแขนงในปัจจุบัน ที่ผ่านมาได้มีผู้สนใจหลายคณะ ศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชนเผ่าชาวกูญ ทั้งด้านมานุษยวิทยา และที่เกี่ยวกับการนำพืชมาใช้ประโยชน์ด้านสมุนไพร ต่อมาเกศริน มณีบุญ ได้ศึกษา

การศึกษาข้อมูลการใช้ประโยชน์พรรณพืชจากชาวกูญ

ในระดับบัณฑิตศึกษาตั้งแต่ปี 2542 เป็นต้นมา รวบรวมข้อมูลทางด้านพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชนเผ่าชาวกูญในภาคใต้ รวมทั้งวิถีชีวิตของชนกลุ่มนี้ก่อนที่วัฒนธรรมดั้งเดิมจะถูกกลืนหายไป ให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น มีข้อมูลต่างๆ ที่น่าสนใจ ด้วยแรงผลักดันและการสนับสนุนจากคณะวิทยาศาสตร์ หนังสือเล่มนี้จึงถูกเรียบเรียงขึ้น

บทที่ 2

แนะนำชนเผ่าชาไก

ประวัติ

ชนเผ่าชาไก เป็นชนเชื้อสายนิกริโต (Negrito) กลุ่มย่อยของนิกรอยด์ (Negroid) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่อาศัยในประเทศ

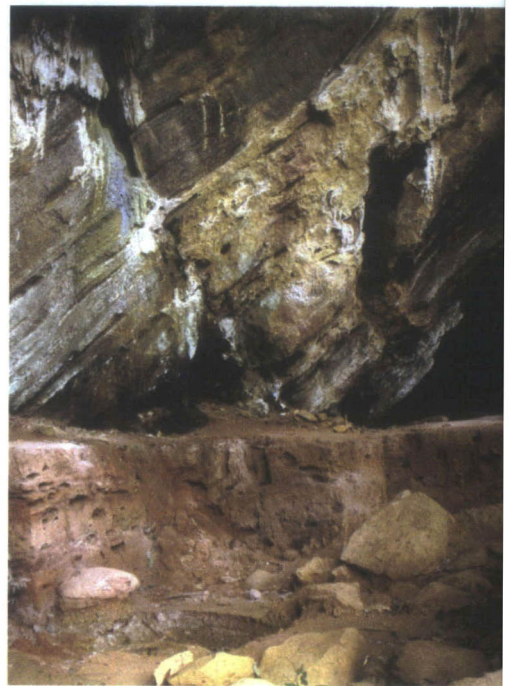
ไทยบริเวณภาคใต้ ในเขตจังหวัดตรัง พัทลุง สตูล ยะลา นราธิวาส และภาคเหนือของประเทศมาเลเซีย (ไพบูลย์, 2523) รวมทั้งบางส่วนของประเทศอินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และหมู่เกาะอันดามันในอินเดีย (Carey, 1976) เป็นชนกลุ่มน้อยที่ใช้ชีวิต

แบบชุมชนล่าสัตว์และหาของป่า (Hunting - Gathering Society Period) ซึ่งเป็นวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของมนุษย์ก่อนพัฒนาเข้าสู่สังคมเกษตรกรรม และสังคมเมืองในเวลาต่อมา

การศึกษาและค้นคว้าเรื่องราว ประวัติความเป็นมาของชนเผ่าชาวกอปัจจุบันยังคงดำเนินอยู่ และยังหาข้อยุติไม่ได้ว่าชนกลุ่มนี้เป็นชนเผ่าดั้งเดิมของแหลมมาลายูหรือไม่ หรืออพยพมาจากบริเวณใด และใช้เส้นทางใดในการอพยพ จากการค้นคว้าเอกสารและข้อมูลต่าง ๆ พบว่าได้มีนักวิชาการให้ความคิดเห็นแตกต่างกันออกไป ถึงเส้นทางการอพยพของชนกลุ่มนี้ เข้าสู่แหลมมาลายู สรุปได้ 2 เส้นทางด้วยกัน คือ เส้นทางแรก อพยพมาจากประเทศอินเดีย ศรีลังกา และจีน ก่อนเข้าสู่ภาคใต้ของไทย และอีกเส้นทางคือ อพยพมาจากประเทศอินโดนีเซีย ผ่านมาเลเซีย และเข้าสู่ภาคใต้ของไทยในเวลาต่อมา ในขณะที่นักวิชาการบางท่านมีความเห็นว่า ชนกลุ่มนี้น่าจะอาศัยอยู่ในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย มาเลเซีย และบางส่วนของอินโดนีเซียมาก่อนชนชาติอื่นทั้งหมด โดยสันนิษฐานจากคำว่า โอรัง อัซลี (Orang = people, Asli = original) ซึ่งหมายถึงคนพื้นเมือง หรือคนดั้งเดิม

จากการขุดค้นโครงกระดูกบริเวณถ้ำซาไก อำเภอบะเหลียน จังหวัดตรัง โดยสุรินทร์ และคณะ ในปี พ.ศ. 2534 พบ

การเข้ามาอยู่ของคนก่อนประวัติศาสตร์ โดยพบร่องรอยการเข้ามาอาศัยของกลุ่มชนเชื้อสายมอญไกลอยด์ก่อนการเข้ามาของชนเผ่าชาวกอ จากข้อมูลดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่า ชาวกอน่าจะไม่ใช่กลุ่มชนดั้งเดิมที่อาศัยในภาคใต้ของประเทศไทย ตามความเชื่อที่มีมาแต่เดิม ซึ่งสอดคล้องกับตำนาน คำบอกเล่าของชาวกอกลุ่มที่อาศัยอยู่บริเวณเทือกเขาบรรทัด เล่าว่าพวกตนอพยพหนีไฟไหม้มาจากเมืองลังกามาทางเรือ และขึ้นฝั่งที่ประเทศมาเลเซีย ใช้ชีวิตเร่ร่อนในป่ามาเรื่อย ๆ จนกระทั่ง

ร่องรอยการขุดโครงกระดูกบริเวณถ้ำซาไก (ลาคนแก่) บ้านควนไม้ดำ จังหวัดตรัง

เดินทางมาถึงพื้นที่ที่อาศัยอยู่ในปัจจุบันนี้ ปัจจุบันนี้การศึกษาทางด้านพันธุศาสตร์มีการพัฒนาไปมาก โดยเฉพาะการศึกษาพันธุศาสตร์ระดับอนุ วิถีการดังกล่าวนี้ถูกนำมาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วยชนเผ่าลื้อขอ มูเซอ ชาวของ ผู้ไทย ลาวโซ่ง ชาวไท เปรียบเทียบกับคนไทยในจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดขอนแก่น โดยการศึกษา polymorphism บน mtDNA พบว่าความถี่ของ polymorphism ชนิดนี้ในกลุ่มประชากรที่ศึกษามีค่าใกล้เคียงกัน และใกล้เคียงกับกลุ่มคนในประเทศจีน ยกเว้นชนเผ่าชาไก ไม่พบ polymorphism นี้เลย แต่ไปคล้ายกับกลุ่มคนใน ออสเตรเลีย ปาปัว นิวกินี แอฟริกัน และชาวยุโรป (กุลธนา, 2540) จากข้อมูลดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่าชาไกมีความสัมพันธ์กับกลุ่ม ต่าง ๆ ที่ศึกษาน้อยมาก ซึ่งขัดแย้งกับข้อมูลในอดีตที่ได้มีการสันนิษฐานว่า ชาไกน่าจะมีความสัมพันธ์กับชาวเขาในมณฑลยูนนานของจีน หรือชาวของ ที่อาศัยอยู่บริเวณจังหวัดระยอง ตราด และจันทบุรี เช่นเดียวกับชาวเล ที่มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความเห็นว่าน่าจะมีความสัมพันธ์ และมีวิวัฒนาการร่วมกันมา กับชนเผ่าชาไก แต่สุริยา (2543) กล่าวว่า ชนชาวเลและชนเผ่าชาไกไม่น่าจะเกี่ยวพันกัน เพราะมีความแตกต่างกันทั้งเรื่องภาษา

และลักษณะทางกายภาพ กล่าวคือ ชนเผ่าชาไกพูดภาษาออสโตรเอเชียติก ในขณะที่ชาวเลพูดภาษามลายู - ปาลีเนเซียน ส่วนลักษณะทางกายภาพหากสังเกตจะพบว่า ชาวเลสูงกว่าชาไก ผิวดำคล้ำถึงดำแดง ผมหยิกเป็นลอนคลื่น ส่วนชาไกผิวเหลือง และมีเส้นผมหยิกขอด นอกจากนี้ ลักษณะทางวัฒนธรรมและความเป็นอยู่แตกต่างกันมาก

ลักษณะทั่วไป

ลักษณะรูปร่าง

แม้ว่าลักษณะบางอย่างของชาไกจะคล้ายคลึงกับคนท้องถิ่นภาคใต้อยู่บ้าง เช่น ผิวคล้ำ ตาโต แต่ชาไกยังมีลักษณะเฉพาะซึ่งเป็นเอกลักษณ์ คือ ผมหยิกขอดติดหนังศีรษะ จมูกแบน และริมฝีปากค่อนข้างหนา สำหรับรูปร่างเท่าที่เห็นจะสันทัด แข็งแรง ไม่พบผู้มีร่างกายอ้วน ทั้งนี้อาจเนื่องจากภาวะทางโภชนาการและสภาพความเป็นอยู่ที่ต้องเคลื่อนไหวตลอดเวลา ส่วนความสูงของร่างกายประมาณ 150-160 ซม. ผู้ชายสูงกว่าผู้หญิงเล็กน้อย สำหรับผู้ที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยก็มักสูงไม่เกิน 175 ซม.

อุปนิสัย

ชาไกมีนิสัยร่าเริง ยิ้มง่าย พูดตรงไปตรงมา ไม่ชอบการทะเลาะเบาะแว้งไม่ว่า

ความอบอุ่นที่ลูกน้อยได้รับจากแม่

จะเป็นซาไกด้วยตัวเอง หรือกับบุคคลภายนอก จากการเฝ้าติดตามกลุ่มซาไกหลายครั้ง ยังไม่เคยพบซาไกทะเลาะหรือโต้เถียงกัน แม้แต่ในเด็กเล็กทุกคนจะเล่นกันด้วยรอยยิ้ม และเสียงหัวเราะ ในกรณีที่มีปัญหากับบุคคลภายนอก เช่น ถูกรบกวนมากเกินไป ซาไกมักเป็นฝ่ายอพยพย้ายไปอยู่ที่อื่น มักหลบคนแปลก

หน้า เพราะไม่ไว้ใจผู้มาใหม่ โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก มักหลบอยู่ในทับ (ที่ปักอาศัย) หรือวังหนิเข้าป่า จะไม่ออกมาจนกว่าจะมีคนร้องเรียก นอกจากนี้ยังเป็นชนเผ่าที่หวงลูกหลานมาก จะนำลูกไปด้วยทุกครั้งเมื่อออกไปหาอาหาร ลูกที่ยังเดินไม่ได้ ซาไกจะใช้ผ้าขาวม้า หรือผ้าถุง นำมาพันรอบคอและคล้องไหล่ข้างใดข้างหนึ่ง คล้ายเป้ ใช้เป็นที่นั่งของเด็กเล็ก ซาไกไม่มีกิจวัตรเกี่ยวกับการอาบน้ำชำระร่างกายหรือเปลี่ยนเครื่องแต่งกาย ยกเว้นกลุ่มที่ติดต่อกับสังคมเมือง มีการอาบน้ำและเปลี่ยนเสื้อผ้าบ้าง

การแต่งกาย

การแต่งกายของซาไกในอดีตใช้เปลือกไม้ ใบไม้ และตะไคร่น้ำบางชนิดมาถักเป็นเครื่องนุ่งห่มปกปิดร่างกาย มักเปลือยท่อนบนทั้งผู้ชาย และผู้หญิง ส่วนเด็ก ไม่สวมอะไรเลย ต่อมาเริ่มนำผ้าชิ้นเล็ก ๆ ที่ได้รับจากชาวบ้าน มานุ่งคาดเป็นผ้าเตี่ยวปกปิดอวัยวะเพศ ปัจจุบันซาไกรับวัฒนธรรมการแต่งกายมาจากสังคมเมือง ผู้ชายสวมเสื้อ นุ่งโจร่งกางเกงหรือผ้าขาวม้า ผู้หญิงสวมเสื้อ นุ่งโจร่ง กระโปรง หรือกางเกง ส่วนเด็กมีบ้างที่ไม่สวมเสื้อผ้า หรือเปลือยท่อนบน ซาไกผู้หญิงมีการตกแต่งร่างกายให้สวยงาม ที่อำเภอธารโต จังหวัดยะลา ซาไกผู้หญิงมีการนำเครื่องสำอางมา

การแต่งกายของชาวโกในอินเดีย (ภาพ : Pearson, 1974)

ตกแต่งใบหน้า ทรงผมมีการติดกิปที่มีสีส้มสวยงาม เด็กผู้หญิงชอบสวมเครื่องประดับพวกสร้อยคอ ตุ่มหู กำไล ที่เป็นลูกปัดหลากสี สำหรับกลุ่มที่ยังอาศัยอยู่ในป่า เครื่องประดับส่วนใหญ่มักเป็นของที่หาได้จากป่า เช่น เมล็ดของต้นไทรหรือลูกหับ (*Cosciniium blumeianum* Miers) มีสีดำสนิท นำมาขัดจนเกิดเงาแวววาวสวยงาม ร้อยกับเชือกสวมเป็นสร้อยคอ บางคนมีการติดกระดุมจากเปลือกไม้เก่า ๆ มาร้อยกับเชือกสวมเป็นสร้อยคอ ชาวโกแต่ละคนมักมีเสื้อผ้าคนละหนึ่งชุด ไม่มีชุดพิเศษที่ใช้สำหรับสวมในเทศกาลต่าง ๆ สวมจนกว่าจะขาด จึงทิ้งเปลี่ยนชุดใหม่ มีน้อยคนที่จะซัก ทำความสะอาด เพราะเชื่อว่าการซักเสื้อผ้า ทำให้สัตว์ผีตกกลิ่น ล่า

ล่าบากมากขึ้น สำหรับวัฒนธรรมการสวมรองเท้าเพิ่งมีขึ้นเมื่อไม่นานนี้เอง และเกิดกับชาวโกเพียงบางกลุ่มหรือบางคนเท่านั้น โดยเฉพาะคนที่อาศัยใกล้หมู่บ้าน และพบบ้างสำหรับกลุ่มที่อาศัยอยู่ในป่า มีหลายคนพยายามนำรองเท้าไปให้ชาวโกกลุ่มที่อาศัยอยู่ในป่า ด้วยความหวังดีกลัวชาวโกเจ็บเท้าเวลาเดินป่า ชาวโกนำมาสวมเดินได้สักระยะ ก็เริ่มถอดออกเพราะทำให้เดินไม่สะดวก โดยเฉพาะเมื่อต้องเดินผ่านลำธาร หรือน้ำตก ที่มีก้อนหินลื่น ๆ มักจะถอดออก ชาวโกบอกว่าเดินด้วยรองเท้าไม่ถนัดเท่ากับเดินด้วยเท้าของตัวเอง ซึ่งก็เป็นเช่นนั้นจริง ๆ เพราะมีบางคนไม่ถอด ปรากฏว่าเดินหนักล้ม โดนหินครูด จนได้รับบาดเจ็บ

ดังนั้นการจะให้ชาโกลุุ่มที่อาศัยในป่าสวมรองเท้าเดินคงต้องใช้เวลานาน หรืออาจเป็นไปได้เลยก็ได้

ลักษณะพิเศษอื่น ๆ และวัฒนธรรมที่รับจากสังคมเมือง

ชาโกลุุ่มยังมีลักษณะพิเศษที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือการเดิน ชาโกลุุ่มได้ชื่อว่าเป็นกลุ่มชนที่เดินเก่งมาก แม้แต่เด็ก ๆ ที่มีอายุประมาณ 2 - 3 ขวบ จนกระทั่งคนชราที่มีอายุมากกว่า 70 ปี จะเดินได้เร็ว และเงียบมาก ก้าวเท้ายาว สม่่าเสมอ สามารถเดินเท้าเปล่าเหยียบบนหินแหลมๆ หรือหนามได้ โดยไม่รู้รู้สึกเจ็บ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชาโกลุุ่มมีผิวหนังใต้ฝ่าเท้าที่หนามาก ได้สังเกตหญิงชาโกลุุ่มอายุประมาณ 70 ปี เดินป่าด้วยกันตามทางเดินที่ทุรกันดาร ขึ้นเขา ลงห้วย เป็นเวลาร่วม 10 ชั่วโมง สำหรับหญิงสาวจากสังคมเมือง จะอ่อนล้าหมดแรง ในขณะที่หญิงชาโกลุุ่มอายุผู้นี้ยังคง

แม่เล่าชาโกลุุ่มกับทับของตนเอง

แข็งแรง ไม่มีที่แหวงเหนียวล้าเลย

นอกจากนั้นชาโกลุุ่มบางกลุ่มยังติดนิสัยการดื่มสุรา และสูบบุหรี่จากคนในสังคมเมืองด้วย แต่พบว่าชาโกลุุ่มส่วนใหญ่ยังคงสูบบุหรี่ที่ทำจากใบจากแห้ง มวนยาสูบ ตามที่คนพื้นเมืองภาคใต้นิยมสูบกันมาแต่โบราณ สำหรับสิ่งเสพติดอื่น ๆ ยังไม่พบในสังคมชาโกลุุ่ม

บทที่ 3

สภาพความเป็นอยู่ของชาวกอ

ตามที่ได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้นว่า ชนเผ่าชาวกอนั้นมีการอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ๆ กระจัดกระจายอยู่ในภาคใต้ตอนล่างในหลายจังหวัด ได้มีผู้ศึกษาการจััดแบ่งกลุ่มของชาวกอในประเทศไทย ซึ่งมีอยู่ 2

ระบบ คือ ระบบแรก โดย John H. Brandt (1961 : อ้างโดย อภรณ์, 2536) แบ่งชาวกอเป็น 5 กลุ่ม ยึดเอาแหล่งที่อยู่อาศัยเป็นเกณฑ์ ระบบที่สอง โดยไพฑูริย์ (2523) แบ่งชาวกอออกเป็น 4 กลุ่ม ยึดเอาการใช้

ภาษาที่แตกต่างกันของกลุ่มเป็นเกณฑ์ ผู้เขียนได้ยึดถือระบบที่สองเป็นหลักในระหว่างการศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับชาวไทกลุ่มทั้งสี่ดังกล่าว ได้แก่ **กลุ่มแต้ตันแอ้น** อาศัยอยู่บริเวณเทือกเขาบรรทัด บริเวณจังหวัดตรัง พัทลุง และสตูล **กลุ่มกันซิว** อาศัยอยู่บริเวณ อำเภอธารโต จังหวัดยะลา **กลุ่มตะเต๊ะ** อาศัยอยู่บริเวณ อำเภอรือเสาะ และอำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส **กลุ่มยะฮาย** อาศัยอยู่บริเวณ อำเภอเวียง และอำเภอสุคีรินทร์ จังหวัดนราธิวาส

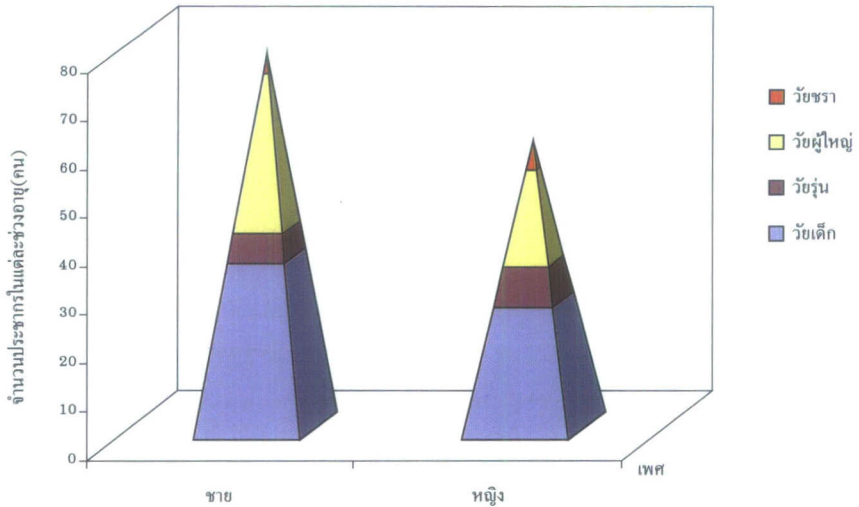
ประชากร

ชาวไทที่อาศัยอยู่ในภาคใต้ของ

ประเทศไทย มีจำนวนประชากรประมาณ 250 คน ได้กระจัดกระจายอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ หลายกลุ่ม กลุ่มต่าง ๆ ได้สะท้อนให้เห็นความแตกต่างระหว่างกลุ่มตามลักษณะการปรับตัวต่อที่อยู่อาศัยและภาษาที่ใช้ในกลุ่มของตน สำหรับชาวไทที่อาศัยอยู่บริเวณเทือกเขาบรรทัด ซึ่งเป็นชาวไทกลุ่มแต้ตันแอ้น จำนวนประชากรที่สำรวจเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2546 พบว่ามี 136 คนและยังแบ่งออกเป็น 9 กลุ่มย่อย (ตาราง) ทั้งนี้ยังมีชาวไทอีกจำนวนหนึ่งที่ไม่พบในช่วงดังกล่าว คาดว่าจำนวนประชากรของชาวไทที่อาศัยอยู่บริเวณเทือกเขาบรรทัดทั้งหมดน่าจะมีอยู่ประมาณ 150 - 200 คน

ชวงอายุ กลุ่ม	วัยเด็ก		วัยรุ่น		วัยผู้ใหญ่		วัยชรา		รวม
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	
กลุ่มเขาน้ำเค็ม (กลุ่มสูงสี่ะ)	6	3	3	0	4	2	1	3	22
กลุ่มคลองหลวง (กลุ่มสูงสี่ะ)	9	9	1	1	7	7	1	1	36
กลุ่มถ้ำไม้คง (กลุ่มนายชา)	4	3	0	3	3	2	0	0	15
กลุ่มเจ้าทะ (กลุ่มสูงโซ)	2	7	1	0	5	1	1	2	19
กลุ่มวิสัยของ (กลุ่มนางเว)	0	1	0	0	2	2	0	0	5
กลุ่มถ้ำภูนางพรหม (กลุ่มสูงเบ็ย)	10	3	0	0	4	2	1	0	20
กลุ่มบ้านตะ (กลุ่มนายชัย)	0	0	1	0	2	0	0	0	3
กลุ่มทับทิม (กลุ่มนายศวาง)	2	0	0	3	5	1	0	0	11
กลุ่มทุ่งนาบี (กลุ่มนายขาว)	2	0	0	1	2	0	0	0	5
รวม	35	26	6	8	34	17	4	6	136

จำนวนประชากรชนเผ่าชาวไทที่อาศัยอยู่บริเวณเทือกเขาบรรทัดและใกล้เคียง
(สำรวจเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2546)

จำนวนประชากรชาวไทยช่วงอายุต่าง ๆ (สำรวจบริเวณเทือกเขาบรรทัดและใกล้เคียง)

จากแผนภูมิแสดงจำนวนประชากรชนเผ่าชาวกู โดยแบ่งเป็นช่วงอายุต่าง ๆ (การพิจารณาอาศัยการคาดคะเนจากรูปลักษณ์ภายนอกที่ปรากฏ เนื่องจากชาวกูไม่สามารถบอกอายุตนเองได้) คาดว่าจำนวนประชากรในอนาคตมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น เพราะประชากร วัยเจริญพันธุ์ (วัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่) และประชากรในวัยเด็กมีสูง แต่ในขณะที่เดียวกันแม้ว่าประชากรในวัยเด็กซึ่งมีจำนวนสูง แต่พบว่าส่วนหนึ่งเป็นเด็กชาวกูลูกผสม ซึ่งในอนาคตเด็กกลุ่มนี้มีแนวโน้มที่จะแต่งงานกับชาวบ้านมากขึ้น เพราะฉะนั้นชาวกูดั้งเดิมจะเริ่มลดลงไปเรื่อย ๆ ในขณะที่เด็กชาวกูรุ่นใหม่ก็จะมีสายเลือดชาวกู

ดั้งเดิมลดน้อยลงเรื่อย ๆ เช่นกัน

ชาวกูแต่ละกลุ่มจะมีหัวหน้ากลุ่มทำหน้าที่ดูแลความเป็นอยู่ของสมาชิก เป็นคนที่สมาชิกให้การยอมรับนับถือ มีความฉลาด แก้ไขเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ ล่าสัตว์เก่ง และเป็นบุคคลที่สามารถติดต่อกับชาวบ้านได้ การเป็นหัวหน้ากลุ่มไม่ได้สืบทอดทางสายเลือด หากหัวหน้าคนเก่าไม่สามารถทำหน้าที่ได้ จะมีการคัดเลือกหัวหน้าคนใหม่ที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมต่อไป ปัจจุบันนี้ชาวกูบางกลุ่มอาจเรียกหัวหน้ากลุ่มว่า “ผู้ใหญ่บ้าน” หรือ “กำนัน” ซึ่งเป็นผลมาจากการติดต่อกับชุมชนภายนอก ทั้งที่ชาวกูไม่ได้ยอมรับรวมกลุ่มเป็นหมู่บ้าน

การเลือกพื้นที่อาศัยและการสร้างที่พัก

ชาโกไม่มีแหล่งอาศัยที่แน่นอน มักย้ายที่อยู่อาศัยเร่ร่อนไปเรื่อย ๆ กลุ่มที่สำรวจพบ ประกอบด้วยสมาชิก ตั้งแต่ 3 - 36 คน แต่สำหรับกลุ่มที่ยังคงใช้ชีวิตเร่ร่อนในป่า จำนวนสมาชิกจะมีไม่มาก ทั้งนี้เนื่องมาจากปริมาณอาหารที่มีจำกัด หากจำนวนสมาชิกในกลุ่มมีมาก ทำให้แบ่งปันอาหารได้ไม่เพียงพอ สมาชิกส่วนหนึ่งจะแยกตัวไปสร้างกลุ่มใหม่ หรือไปอยู่ร่วมกับกลุ่มที่มีสมาชิกน้อย มีบ้างที่ชาโกต่างกลุ่มเดินทางมาเจอกันโดยไม่ได้นัดหมาย มีการรวมกลุ่มระยะหนึ่ง จาก

นั้นจึงแยกย้ายออกไป อีกทั้งการมีจำนวนสมาชิกน้อยทำให้สะดวกในการย้ายถิ่น ซึ่งเป็นวัฒนธรรมประจำเผ่านี้ หัวหน้ากลุ่มจะเป็นผู้เลือกที่พักอาศัยที่เหมาะสม กล่าวคือ เป็นสถานที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ทั้งพรรณไม้และสัตว์ที่เป็นอาหารได้ และมีสภาพที่เหมาะสมต่อการอยู่อาศัย เช่น อยู่ใกล้แหล่งน้ำ มีต้นไม้ใหญ่ให้ความร่มเย็น ไม่มีพืชหรือสัตว์ที่เป็นอันตราย ห่างไกลจากชุมชน จากการสังเกตพบว่า ชาโกมักเลือกพื้นที่ที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเลไม่มากนัก และเป็นพื้นที่ราบ เนื่องจากบริเวณดังกล่าวมีพืชอาหาร และแหล่งน้ำสมบูรณ์มากกว่าบริเวณสันเขา ซึ่งแตกต่างจาก

ชาโกใช้กระบองไม้ไผ่เก็บน้ำไว้สำหรับดื่มและใช้สอย

ลักษณะที่พัก (ทับ) ของชาวกู

ชาวกูกลุ่มที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าฮาลา จังหวัดยะลา มักเลือกแหล่งอาศัยบริเวณ ล้นเขา เพื่อหลีกเลี่ยงสัตว์ป่าที่ลงมา กิน น้ำบริเวณพื้นราบ นอกจากนั้นอาจเป็น เหตุผลทางด้านความเชื่อ เช่น หลีกเลียง บริเวณที่มีจอมปลวก ดินมีสีดำ แหล่งน้ำ นิ่งขัง เพราะเชื่อว่าลักษณะดังกล่าว จะ ทำให้สมาชิกไม่สบายได้ จากนั้นจึงมี การสร้างที่พักง่าย ๆ เพื่อใช้ชั่วคราว ลักษณะที่พักดังกล่าวเรียกว่า “ทับ” (ภาษาท้องถิ่นภาคใต้) หรือ “ฮะยะ” (ภาษาชาวกู)

ทับ หรือ ฮะยะ มีลักษณะคล้าย “เพิง” โครงสร้างประกอบด้วยเสาไม้มีง่าม 2 เสา นำไม้มาวางพาดเป็นคาน คลุมด้วย

ใบไม้ที่มีขนาดใหญ่ มักเป็นใบไม้ที่หาได้ ง่ายในบริเวณนั้น เช่น กาบใบปูดคางคก (*Etilingera littoralis* (Koenig) Giseke) ใบกล้วยป่า (*Musa acuminata* Colla) ใบชิง (*Licuala peltata* Roxb.) หรือใบจากจ่า (*Calamus castaneus* Griff.) นำมาวางซ้อน ทับกัน หรือนำมาสานขัดกัน ส่วนพื้นอาจ ปูด้วยใบไม้ ไม้ไผ่ กาบใบของปูดคางคก หรือก้านใบของต้นจากจ่า สำหรับใช้เป็น ที่นั่งหรือนอน มักให้บริเวณด้านที่วาง ศีรษะสูงกว่าด้านที่วางเท้าเล็กน้อย ขนาดของแคร่นอนของแต่ละคนจะกว้าง กว่าขนาดลำตัวเพียงเล็กน้อย มีกองไฟ สำหรับให้ความอบอุ่นอยู่ตรงกลาง ระหว่างแคร่ กองไฟนี้จะติดไฟตลอดทั้งคืน

นอกจากให้ความอบอุ่นแล้ว ยังช่วยขับไล่แมลงต่าง ๆ ไม้ให้มารบกวนด้วย

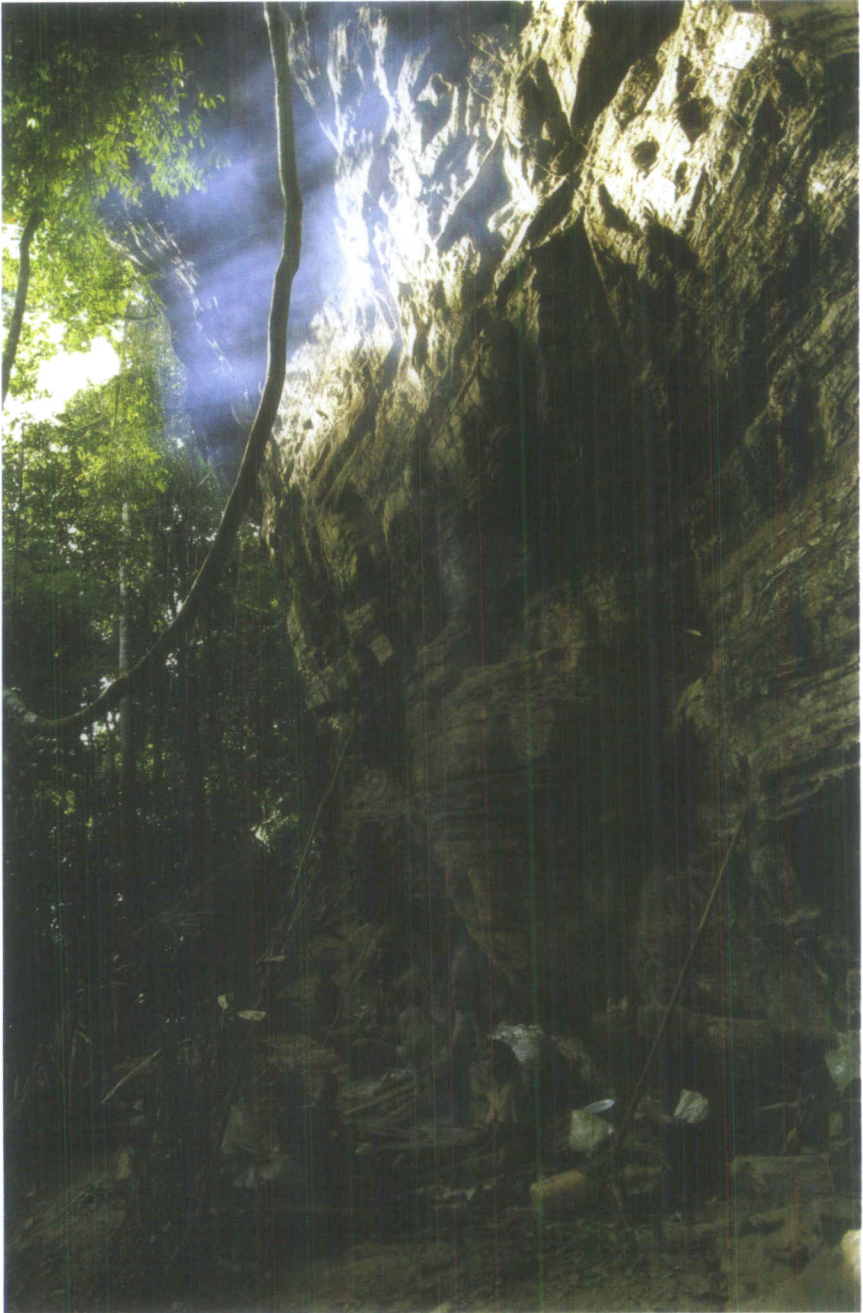
ซาโอ๊ะ เป็นที่พักอาศัยของชาวกอกลุ่มที่มีที่อยู่ถาวร สร้างลักษณะคล้ายขนาน (เป็นภาษาพื้นเมืองภาคใต้ หมายถึงกระท่อม) ฝาทำด้วยไม้ไผ่ผ่าซีก นำมาทาบให้แตก แผลออก แล้ววางต่อกัน หรือสานต่อกันคล้ายขัดแตะ บางบ้านอาจใช้เศษไม้กระดาน หลังคามุงด้วยใบจากจำ หรือสังกะสี อาจยกพื้นสูงจากพื้นดินเล็กน้อย ปูพื้นด้วยไม้ไผ่เช่นเดียวกัน บริเวณช่องประตูจะมีไม้มาวางพาดใช้เป็นบันไดสำหรับปีนขึ้นสู่พื้นของทับ ภายในซาโอ๊ะมีการแบ่งสัดส่วนเป็นที่ทำครัว ที่เก็บข้าวเปลือกหรือพืชผักต่าง ๆ

และที่สำหรับเข้านอน ระหว่างที่นอนของแต่ละคนจะมีกองไฟอยู่ระหว่างกลาง การทำกองไฟ จะใช้ดินรองเป็นฐานไว้ ป้องกันไม่ให้ไฟไหม้พื้น บางบ้านที่ยกพื้นสูง อาจก่อไฟไว้ใต้ถุนได้

ขนาดของทับขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกในแต่ละครอบครัว ครอบครัวโตมีเด็กเล็กหลายคน ขนาดทับจะใหญ่ขึ้น เด็กเล็กจะนอนกับแม่ ส่วนพ่อจะนอนแยกออกมา ชาวโกผู้ชายที่มีภรรยาสองคน จะนอนกลางระหว่างภรรยาทั้งสอง เด็กที่มีอายุมากกว่า 10 ขวบ ก็แยกออกมามีทับขนาดเล็กเป็นของตัวเอง จำนวนทับของแต่ละกลุ่มที่สำรวจพบมีตั้งแต่ 2 - 15 ทับ การนอนของชาวกอจะหันศีรษะไป

“ซาโอ๊ะ” ของชาวกอกลุ่มเจ้าพะ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีที่อยู่ถาวร

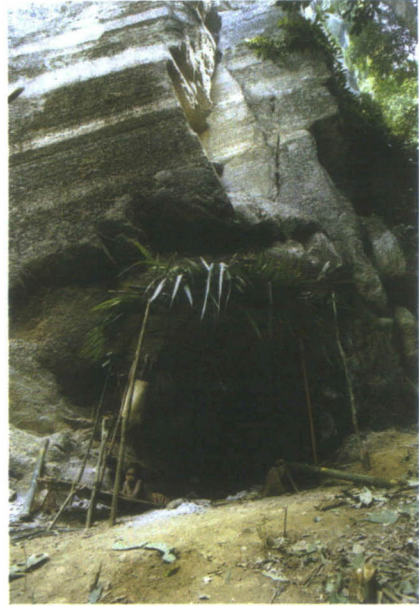
ทางทิศใดก็ได้ แต่ส่วนใหญ่มักนอนหัน
ศีรษะออกด้านนอก เพราะสามารถรับฟัง
สิ่งต่าง ๆ ได้ดี

การสร้างทับของสมาชิกในกลุ่ม ไม่มี
รูปแบบที่แน่นอน ส่วนใหญ่จะสร้างทับ
หันหน้าเข้าหากันเป็นวงกลม เพื่อความ
สะดวกในการพูดคุยระหว่างกัน พบว่า
หากวันใดที่ฝนตก หรือไม่ต้องออกไปหา
อาหาร ชาวไทก็จะนั่งพูดคุย แลกเปลี่ยน
เรื่องราวที่แต่ละคนรับรู้อาจเป็นเรื่อง
ราวเกี่ยวกับชาวไทที่อยู่ต่างกลุ่มกัน หรือ
เป็นเรื่องราวที่ได้รับรู้จากชุมชนนอก
จากการสังเกตการพูดคุยของชาวไท พบว่า
หากหัวหน้ากลุ่มพูดเรื่องใดเรื่องหนึ่ง
สมาชิกในกลุ่มทุกคนจะให้การสนับสนุน
ไม่มีการโต้เถียง หรือขัดแย้งกัน

หากพื้นที่บริเวณใดมี “เพิงถ้ำ” หรือ
“ลา” และอยู่ไม่ไกลจากแหล่งน้ำมาก
ชาวไทจะเลือกพื้นที่ดังกล่าวเป็นที่พักอาศัย
แทนการสร้างทับในป่าทั่วไป เพราะพื้นที่
บริเวณเพิงถ้ำมักโล่งแจ้ง มีแสงแดดส่อง
และไม่อับชื้น

การย้ายถิ่นอาศัย

ชาวไทที่อาศัยบริเวณเทือกเขาบรรทัดมี
ทั้งกลุ่มที่ใช้ชีวิตแบบดั้งเดิม คือย้ายถิ่น
เร่ร่อนไปมาในป่า และกลุ่มที่มีที่อยู่ถาวร
สำหรับกลุ่มที่เร่ร่อนในป่านั้น แต่ละพื้นที่
จะตั้งทับและอยู่อาศัยเพียงช่วงเวลาหนึ่ง
ก็จะย้ายไปหาที่อยู่ใหม่ สาเหตุที่ต้อง

ที่พักอาศัยบริเวณเพิงถ้ำ

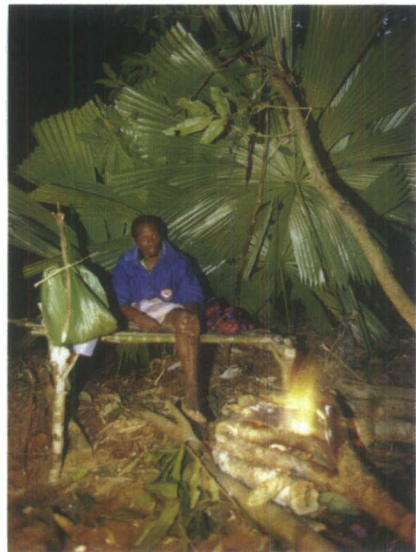
ย้ายถิ่นเนื่องจากอาหารในบริเวณใกล้
เคียงที่พักเริ่มขาดแคลน ต้องไปล่าไกล
มากขึ้น อาจมีกรณีพิเศษอื่น ๆ ที่ทำให้
เกิดการย้ายถิ่น เช่น เมื่อมีคนตายเกิดขึ้น
ในกลุ่ม จะปล่อยให้ศพเน่าเปื่อยตาม
ธรรมชาติอยู่ในทับของคนตาย ยกเว้น
กลุ่มกันชีวมีรายงานว่าใช้วิธีฝังศพ หรือ
กรณีมีคนป่วยหนัก สมาชิกในกลุ่มจะ
ย้ายไปโดยทิ้งคนป่วยพร้อมวางอาหารไว้
ให้ โดยเชื่อว่าหากรอดชีวิตก็สามารถ
กลับไปรวมกับกลุ่มเดิมได้ นับว่าเป็นการ
ป้องกันโรคระบาดที่ชนกลุ่มนี้เรียนรู้ได้
เองโดยธรรมชาติ หากเป็นชาวไทกลุ่มที่มี
ที่อยู่ถาวร เมื่อมีคนตายเกิดขึ้น จะนำคน

สะตอ (*Parkia speciosa* L.) : พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของชาวกู

ตายไปวางไว้ในถ้ำที่อยู่ห่างไกลจากที่พัก อีกกรณีหนึ่งคือ เมื่อมีหญิงในกลุ่มคลอดลูก ชาวกูเชื่อว่าเลือดจากการคลอดจะทำให้สมาชิกกลุ่มไม่สบาย ดังนั้นเมื่อแม่แข็งแรงดีแล้วก็ย้ายถิ่นทันที นอกจากนี้ ชาวกูจะย้ายถิ่นฐานไปตามฤดูกาลของผลผลิตจากป่า เช่น ช่วงเวลาที่สามารภเก็บสะตอ เหยียง ลูกประ หรือ น้ำผึ้ง ปัจจุบันพบว่าชาวกูมักประสบปัญหาถูกเอารัดเอาเปรียบจากชาวบ้าน เนื่องจากไปตั้งทับบริเวณเดียวกับชาวบ้านที่ต้องการมาเก็บผลผลิตจากป่าเช่นเดียวกัน

ในอดีต เมื่อมีการย้ายกลุ่มแต่ละคน ต้องถือไม้พินที่ติดไฟไปด้วย เพราะการ

ช่วงกลางคืนชาวกูมักถือกองไฟเพื่ออาศัยแสงสว่างและขับไล่ความหนาวเย็น

ถือไฟแต่ละครั้งค่อนข้างยุ่งยาก โดยเฉพาะฤดูฝน แต่ในปัจจุบันชาวกูแทบทุกคนจะมีไม้ขีดไฟ ส่วนมากได้มาจากชาวบ้านหรือซื้อจากร้านค้า จึงไม่จำเป็นต้องถือไม้พินติดไฟอีกแล้ว

การย้ายทับของชาวกู มักย้ายไปยังพื้นที่ใหม่ตั้งแต่เข้าดรุ เพราะอากาศยังไม่ร้อนมาก และสามารถหาที่พักใหม่ได้ก่อนพลบค่ำ การย้ายจะเป็นไปด้วยความรวดเร็ว เพราะชาวกูมีสิ่งของต่าง ๆ น้อย ของที่นำติดตัวไปเป็นสิ่งของที่มีความจำเป็นเท่านั้น เช่น เครื่องมือล่าสัตว์ ส่วนเสื้อผ้าส่วนใหญ่มักมีคนละชุด หากมีมากกว่านี้บางคนจะไม่นำติดตัวไป เพราะไม่สะดวกในการเดินทาง การเดิน

ทางจะมีคนนำทาง ส่วนใหญ่มักเป็นผู้
อาวูโล

ซาไกแต่ละกลุ่มส่วนใหญ่มีพื้นที่
หากินไม่ซ้อนทับกันและมักวนเวียนอยู่
เฉพาะพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเท่านั้น หรือหาก
มีการซ้อนทับเกิดขึ้น ก็จะไม่มีการ
ทะเลาะแย่งชิงพื้นที่กัน

มันป่า (*Dioscorea* sp.) พืชอาหารหลักของซาไก

อาหาร

ซาไกเป็นชนเผ่าที่ยังไม่มีการทำ
เกษตรกรรม จึงต้องเร่ร่อนหาอาหารที่มี
อยู่ในธรรมชาติ อาหารหลักประเภทแป้ง
ได้จากมันป่าชนิดต่าง ๆ ซึ่งมีรากสะสม

อาหารอยู่ใต้ดิน พบว่ามันป่าหลายชนิดที่
ซาไกนำมารับประทาน จัดอยู่ในสกุล
Dioscorea ทั้งสิ้น ได้แก่ มันตามราก (ลัน
ตัก) มันโสม (ตะโก๊ป) มันคันขาว (บะ
เหลียน) มันทราย (ยะเน็ก) มันปุ่น (สุนะ)
และมันเหียง (บะแยะ) เป็นต้น การขุด
มันของซาไกจะขุดเอาเฉพาะส่วนหัว
เท่านั้น ทั้งรากบางส่วนไว้ให้เจริญต่อไป
เพื่อให้ต้นมันสร้างหัวใหม่ได้ จะได้นำมา
เป็นอาหารได้อีกเมื่ออพยพกลับมาอยู่ที่เดิม
ซาไกบอกว่า มันตามราก และมันโสม มี
รสชาติอร่อย และนิยมกินมากที่สุด ส่วน
มันปุ่นนั้นไม่ค่อยนิยมกิน เพราะเป็นมันที่มี
พิษ ทำให้คัน มีวิธีการแก้พิษที่ค่อนข้าง
ยุ่งยากและใช้เวลามาก ต้องนำมันมาใส่
กับหนามหวายให้เป็นแป้งหยาบ ๆ แล้ว
ผสมกับเถ้าที่ได้จากการเผาใบลาโล๊ะ
(*Ardisia* sp.) หรือใบจะกะ (*Diospyros
sumatrana* Miq.) จนมีสีดำสนิท ก่อนนำไป
ปิ้งให้สุก

นอกจากชนเผ่าซาไกที่บริโภคมันป่า
เป็นอาหารหลักแล้ว พบว่าชาวเลในอดีต
ก็บริโภคมันป่าด้วยเช่นกัน แม้ปัจจุบันจะ
เปลี่ยนมาบริโภคข้าวแทนแล้ว นอกจากนี้
นี้บางประเทศในแถบ แอฟริกา และ
อเมริกาใต้ ยังรับประทานมันป่าเป็น
อาหารหลักด้วย พบว่ามีโปรตีน เส้นใย
และแร่ธาตุสูง

บางครั้งมันป่าซึ่งเป็นอาหารหลัก
ขาดแคลน ซาไกอาจบริโภคพืชชนิดอื่น

แบ่งจากมันปุ่นผสมกับเต้าจากใบลาโล๊ะ (*Ardisia* sp.) หรือใบจะกะ (*Diospyros sumatrana* Miq.) เพื่อลดพิษก่อนรับประทาน

ทดแทน ได้แก่ มันสำปะหลัง (*Manihot esculenta* Crantz) กล้วยน้ำว่าดิบ (*Musa sapientum* L.) หยวกกล้วยป่า (*Musa acuminata* Colla) และมะละกอดิบ (*Carica papaya* L.) เป็นต้น โดยนำมาต้มก่อนรับประทาน

ชาไทยบางกลุ่มที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชาวบ้าน และมีที่อยู่ถาวร จะเรียนรู้วิธีการเพาะปลูกจากชาวบ้าน บางกลุ่ม

หันมารับประทานข้าวเจ้าแทนมันป่าแล้วก็มี

ในขณะที่คนพื้นเมืองภาคใต้นิยมรับประทาน “ผักเหนาะ” (“ผักจิ้ม” หรือผักรับประทานแนมกับอาหารของคนพื้นเมืองภาคใต้) ทุกมื้ออาหาร แต่ชาไทยกลับรับประทานผักในแต่ละมื้ออาหารน้อยมาก พืชผักที่นำมารับประทาน มีทั้งรับประทานใบ ผล เมล็ด และเหง้า ตัวอย่างเช่น ที่รับประทานใบ ได้แก่ ผักกูดขาว (*Diplazium esculentum* (Retz.) Sw.) อ้ายเบี้ยว (*Pentaphragma*

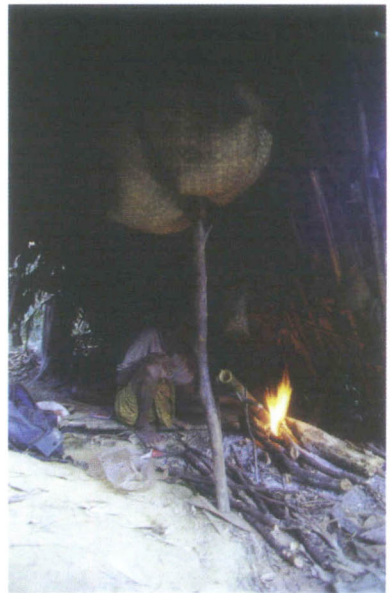
begoniifolium (Roxb. ex. Jack) Wall. ex. G. Don) หมากหมก (*Lepionurus sylvestris* Blume) รับประทานผล ได้แก่ มะเขือพวง (*Solanum torvum* Sw.) เนียง (*Archidendron jiringa* (Jack) I.C. Nielsen) สะตอ (*Parkia speciosa* L.) รับประทานหน่ออ่อน เช่น ปูดคางคก (*Etlingera littoralis* (Koen.) Gieseke) กระเทียมช้าง (*Zingiber spectabile* Griff.) เป็นต้น สำหรับผลไม้ที่ชาไทยรับประทาน เช่น เหียงลูกแดง (*Smilax megacarpa* A. DC.) มะเฝ้าควาย (*Antidesma velutinsum* Blume) ชมวงแก้ว (*Garcinia parvifolia*

ชาโกมักนำเนื้อสัตว์ที่ได้มาอย่างรับประทาน

(Miq.) Miq.) จำเอาจะ (*Stelechocarpus cauliflorus* (Scheff.) R.E.Fr.) ลังแข (*Baccaurea macrophylla* (Mull. Arg.) Mull. Arg.) เตื่อปล้องหิน (*Ficus semicordata* Buch.-Ham ex Sm.) และจันหาน (*Canarium pseudodecumanum* Hochr.) เป็นต้น สำหรับจันหานนั้น เนื่องจากเปลือกสลายตัวช้าจึงสามารถนำมาใช้เป็นตัวบ่งชี้ถึงพื้นที่ที่ชาโกเคยใช้อาศัยได้โดยจะพบเปลือกจันหานหลงเหลืออยู่

ชาโกกลุ่มที่ยังคงใช้ชีวิตอยู่ในป่า มักปรุงอาหารโดยการต้ม ย่างหรือเผาไฟ เท่านั้น อาจมีเครื่องปรุงอื่นบ้างเล็กน้อย เช่น เกลือ และพริกชี้หนู แต่กลุ่มที่มีที่อยู่ถาวร การปรุงอาหารจะเหมือนกับชาวบ้านทั่วไป ชาโกแต่ละครอบครัวมักมีหม้อ 1 - 2 ใบ สำหรับใช้

ชาโกกำลังหลามข้าว

ลิ่น : ชาโกกินเนื้อและนำเกล็ดมาร้อยห้อยคอ

ใบของอ้ายเบี้ยว (Pentaphragma begoniifolium (Roxb. ex Jack) Wall. ex G. Don) ชาโกกินเป็นผัก

เนื้อตะกวด : อาหารที่ชาโกโปรดปราน

หุงต้ม หากครอบครัวใดไม่มี จะใช้กระบอกไม้ไผ่หุงต้มแทนหม้อ เรียกว่า “หลาม” (การเอาของใส่กระบอกไม้ไผ่และเผาไฟให้สุก)

นอกจากพืชผักแล้ว ชาโกได้รับอาหารประเภทโปรตีนจากเนื้อสัตว์ต่าง ๆ เช่น กบ ปลา เต่า นก ลิง ค่าง และหมูป่า เป็นต้น การจับสัตว์เหล่านี้ หากเป็นสัตว์น้ำ เช่น กบ หอย เต่า ตะพาบน้ำ ส่วนใหญ่มักใช้มือจับ สำหรับปลาอาจใช้เบ็ดเกี่ยว หรือตาข่ายดัก ส่วนสัตว์บก ใช้วิธีการดักแร้ว ใช้หนังสัตว์ยิง หรือใช้กระบอกตุต หรือบอเลา เมื่อสัตว์ถูกลูกดอก ส่วนปลายของลูกดอกจะหักติดไปกับตัวสัตว์ สัตว์จะไม่ตายทันที ต้องรอให้ยาพิษออกฤทธิ์ ซึ่งใช้ระยะเวลาประมาณ 5 - 10 นาที เพราะฉะนั้นเมื่อชาโกเป่าลูกดอกแล้ว ต้องพยายามวิ่งไล่ตามสัตว์ตัวนั้นไปด้วยเพื่อตามไปเก็บ ยาพิษที่ได้จะอันตรายมาก เพราะฉะนั้น ชาโกจะตัดเนื้อสัตว์ส่วนที่ถูกลูกดอกทิ้งก่อนนำมารับประทาน ชาโกบอกว่าไม่มียาแก้พิษ เพราะฉะนั้นในการใช้แต่ละครั้งจะเป็นไปด้วยความระมัดระวัง วิธีใช้ยาพิษล่าสัตว์นี้ยังพบในชนกลุ่มอื่น ๆ อีกเช่น ชาวเปอร์นัม ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่บนเกาะบอร์เนียว ชนกลุ่มนี้ผลิตยาพิษจากต้น Tajem พบว่าพิษของพืชชนิดนี้ไม่เป็นอันตรายหากกลืนเข้าไป แต่จะเป็นอันตรายหากพิษเข้าสู่กระแสเลือด (ญูป, 2539) นอกจากนี้ คาดว่าพิษอาจลดน้อย หรือสลายไปจนอยู่ในระดับที่ไม่เป็นอันตราย หลังจากผ่านกระบวนการปรุงอาหารโดยใช้ความร้อน

อาหารของชาโก

ปัจจุบันชาโกบางกลุ่มเริ่มนำสุนัขมาเลี้ยงไว้ เพื่อช่วยในการล่าสัตว์ด้วย

ชาโกแต่ละคนเมื่อหาอาหารมาได้ จะนำมาแบ่งปันให้สมาชิกครอบครัวอื่น ๆ เท่าเทียมกัน แม้บางคนไม่ได้ออกไปหาอาหารก็ตาม ชาโกเชื่อว่าหากไม่แบ่งปันให้คนอื่นจะเป็นบาปมาก

ชาโกยังไม่รู้จักวิธีการถนอมอาหาร ดังนั้น การหาอาหารของชาโกจะหากินเฉพาะมือเท่านั้น ไม่มีการเก็บสะสม และส่วนใหญ่การล่าสัตว์มักล่าครั้งละตัวเท่านั้น เพราะเครื่องมือที่ใช้ล่าไม่เอื้ออำนวย จะเห็นได้ว่าโอกาสที่ชาโกจะทำลายทรัพยากรมีน้อยมาก นับว่าเป็นชนเผ่าที่มีภูมิปัญญาการใช้ทรัพยากรได้อย่างยั่งยืน ซึ่งต่างจากชาวบ้านส่วนใหญ่

มักมีการโค่นต้นไม้ เพื่อเก็บผล การระเบิดวางยาหรือใช้ไฟฟ้าช็อต ในการจับสัตว์น้ำ หรือการใช้ปืนสำหรับล่าสัตว์บก

การหารายได้

ในอดีตชาโกไม่จำเป็นต้องประกอบอาชีพ เพราะปัจจัยยังชีพต่าง ๆ เช่น อาหาร สามารถหาได้จากป่า แต่ปัจจุบันป่ามีพื้นที่ลดลงอย่างรวดเร็ว ทำให้อาหารซึ่งเคยหาได้จากป่าเริ่มขาดแคลน ประกอบกับชาโกมีรูปแบบการดำรงชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เนื่องจากรับวัฒนธรรมจากภายนอก สิ่งของที่ไม่จำเป็นต่าง ๆ เริ่มเข้ามามีบทบาทในการดำรงชีวิตมากขึ้น ชาโกบางกลุ่มมีการตั้งถิ่นฐานที่ถาวร

นานวันเข้าอาหารที่อยู่บริเวณใกล้เคียงเริ่มหายาก โดยเฉพาะมันป่า ซึ่งถือว่าเป็นอาหารหลักของชาโก ทำให้ชาโกเริ่มหาของป่าเพื่อนำไปใช้ในการแลกเปลี่ยนเป็นข้าวสาร และสิ่งจำเป็นอื่น ๆ เช่น มีด ไม้ขีดไฟ บุหรี่ หรือต้องใช้เงินเป็นสิ่งแลกเปลี่ยน ทำให้เกิดอาชีพต่างๆ เช่น รับจ้างถางป่า รับจ้างแบกไม้ กรีดยาง หรือหาสมุนไพรมาขาย โดยเฉพาะชาโกที่อำเภอธารโต จังหวัดยะลา มีอาชีพหลักคือ การหาสมุนไพรขายนักท่องเที่ยวที่แวะมาชมหมู่บ้านชาโก หรือชาวบ้านบริเวณใกล้เคียง สมุนไพรหลายชนิดของชาโกเป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย ชาโกบางกลุ่มที่มีที่อยู่ถาวร เช่น กลุ่มคลองตง และกลุ่มเจ้าพะ เป็นกลุ่มที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชาวบ้านมาก มีการเรียนรู้การเพาะปลูกพืชชนิดต่าง ๆ เช่น ข้าว ยางพารา ผลไม้ต่าง ๆ กลุ่มนี้จึงไม่ค่อยมีปัญหาการขาดแคลนอาหารเหมือนกับกลุ่มอื่น ๆ แต่โดยนิสัยพื้นฐานของชาโกแล้วเมื่อได้เงินมาจะไม่มีการเก็บออมสำหรับวันต่อไป จึงมีปัญหาการขาดแคลนอาหารเกิดขึ้นได้ในบางช่วงที่มีรายได้น้อย หรือไม่มีเลย สำหรับกลุ่มที่ยังคงมีการย้ายถิ่นฐานจะมีปัญหาการขาดแคลนอาหารน้อยกว่า เพราะถึงแม้ไม่มีเงินพวกเขาก็สามารถเข้าป่าล่าสัตว์ ชูดมัน มาเป็นอาหารได้ หากบริเวณดังกล่าวอาหารเริ่มลดลง ก็ย้ายไปหาที่อยู่ใหม่

เด็กชาโกมักนำเมล็ดกระวาน (*Amomum aculeatum* Roxb.) มากินเล่นเป็นอาหารว่าง

เอื้องดิน (*Costus globosus* Blume) ชาโกนำต้นมาคั้นน้ำดื่มแก้วิงเวียน

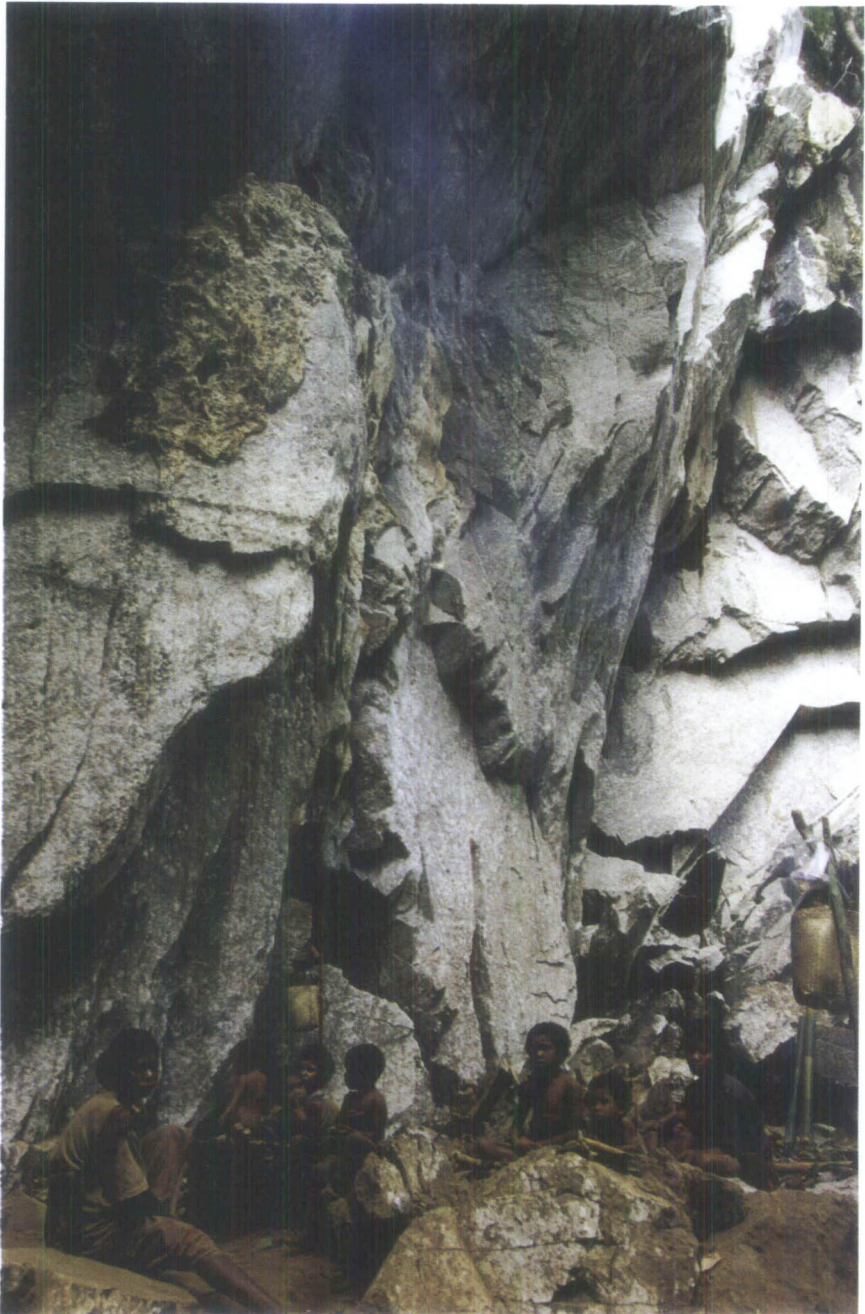

ปุดคางคก (*Etlingera littoralis* (Koen.) Gieseke) :
กาบใบนำมาใช้สร้างที่ปัก

เดอปล้องหิน (*Ficus semicordata* Buch. - Ham
ex Sm.) ผลไม้ที่เด็ก ๆ โปรดปราน

ในแต่ละปีชาวกาเจะมีการหาอาหาร และรายได้ในการยังชีพหมุนเวียนกันไป รูปแบบการหาอาหารของชาวกาเจะแบ่งเป็น 3 ช่วง ตามฤดูกาลของผลผลิตจากป่า คือ ช่วงแรก เดือนกุมภาพันธ์ถึงพฤษภาคม ชาวกาเจะจะมีกิจกรรมหลักคือการหาน้ำผึ้งป่า น้ำผึ้งที่ได้ส่วนใหญ่จะนำมาจำหน่ายให้กับชาวบ้านที่เป็นตัวแทนรับซื้อในอัตรา แกลลอนละ 500 - 1,000 บาท หรือบรรจุขวดขนาด 1 ลิตร ขวดละประมาณ 100 - 150 บาท นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมรอง คือการหาเหวียง (*Parkia timoriana* Merr.) ขายได้ ราคาประมาณกิโลกรัมละ 50 - 90 บาท ช่วงที่สอง เดือนมิถุนายนถึงสิงหาคม เป็นช่วงที่สะตอ (*Parkia speciosa* Hassk.) กำลังให้ผลผลิต ชาวกาเจะหาสะตอขายฝักละประมาณ 0.5 - 1 บาท และอาจหา ลูกประ (*Elateriospermum tapos* Blume) ขายบ้าง ช่วงที่สาม เดือนกันยายนถึงมกราคม ช่วงนี้เป็นช่วงผลผลิตจากป่า มีน้อย ชาวกาเจะดำรงชีวิตด้วยการล่าสัตว์ และรับจ้างทั่วไป สำหรับการล่าสัตว์นั้น มีอยู่ตลอดเวลา แต่หากมีกิจกรรมอื่น ชาวกาเจะล่าสัตว์น้อยลง การล่าสัตว์ของชาวกาเจะส่วนใหญ่ล่าเพื่อบริโภคเท่านั้น มิได้มุ่งเน้นเพื่อการขาย ปัจจุบันนี้การล่าสัตว์น้อยลง เพราะจำนวนสัตว์ป่าลดลง อีกทั้งเครื่องมือที่ใช้ล่าไม่มีประสิทธิภาพ เทียบเท่ากับของชาวบ้าน

เด็กชาโก : สภาพชีวิตประจำวัน

หนึ่งผลผลิตจากป่าที่ชาโกขายแก่ชาวบ้านนั้นชาวบ้านที่มารับซื้อเป็นคนตั้งราคา อาจเป็นเงินหรือแลกเปลี่ยนกับสิ่งของที่ชาวบ้านนำมาให้ สำหรับสมุนไพรมานำขายตามคำสั่งของชาวบ้านที่มารับซื้อสวนชาโกกลุ่มธารโต ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความใกล้ชิดสังคมเมืองมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ การนำสมุนไพรมายืดถือเป็นอาชีพหลัก มักขายมัดละ 20 บาท บางกลุ่มก็รับจ้างกรีดยาง มีข้อตกลงแบ่งกับเจ้าของสวนยางเหมือนชาวบ้านทั่วไป

ชาโกกลุ่มที่ห่างไกลจากสังคมเมือง ยังไม่รู้จักรักการใช้เงิน หรือค่าของเงิน มักจะรู้แค่เพียงความแตกต่างของสีของธนบัตร เช่น ใบเขียว (ธนบัตรใบละ 20

บาท) ใบแดง หรือข้างแดง (ธนบัตรใบละ 100 บาท) หรือใบม่วง (ธนบัตรใบละ 500 บาท) และรู้ว่าหากใช้ ใบม่วงซื้อของจะได้ปริมาณมากกว่าใบเขียว และใบแดง เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากชาโกนับเลขได้ไม่เกินหลักสิบเท่านั้น

การศึกษา

การศึกษาของชาโกโดยทั่วไปเป็นการศึกษารวมชาติเป็นหลัก เพื่อให้สามารถนำมาใช้ในการดำรงชีวิตได้ มักเป็นการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง เช่น เรียนรู้วิธีการล่าสัตว์ ทำอาหาร หลบหลีกอันตราย วิธีการขุดมัน รู้จักพืชที่ใ้เป็นอาหาร สมุนไพรได้ ความรู้เหล่านี้เริ่มถ่ายทอดตั้งแต่เป็นเด็ก จะเห็นได้ว่า เด็กชาโกอายุ 5-6 ขวบสามารถหาอาหารได้ด้วยตัวเอง นอกจากนั้นยังจดจำชื่อพืช และการนำมาใช้ประโยชน์ได้เป็นอย่างดี สำหรับชาโกที่อำเภอธารโต จังหวัดยะลา และบางกลุ่มที่มีที่อยู่ถาวรบริเวณเทือกเขาบรรทัดมีโอกาสนำเข้าเรียนหนังสือในระบบโรงเรียนด้วย ซึ่งคิดว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชาโกกลุ่มนี้ เพราะรูปแบบการดำรงชีวิตได้เปลี่ยนแปลงไปมาก การศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อช่วยให้พวกเขาสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งต้องติดต่อบปะกับบุคคลภายนอกตลอดเวลา

ปัจจุบันนี้ชาโกที่อำเภอธารโต จังหวัด

ยะลา ได้รับการสนับสนุนให้มีที่อยู่ถาวร มีบัตรประชาชนใช้ และมีนามสกุล “ศรีธารโต” เหมือนกันทุกคน ซึ่งเป็นนามสกุลพระราชทานจากสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้พระราชทานให้เมื่อ พ.ศ. 2516 ชาวไทยกลุ่มนี้กำลังประสบปัญหาในการดำรงชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการถูกกำหนดให้มีที่อยู่ถาวร และให้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่ไม่คุ้นเคยมาก่อน แทนการเข้าป่าหาอาหาร อีกทั้งชาวไทยยังไม่สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และวัฒนธรรมใหม่จากสังคมเมืองได้

ปัจจุบันนี้ชาวไทยเริ่มนำสุนัขมาเลี้ยง เพื่อช่วยล่าสัตว์

ภาษา

ภาษาชาวไทยจัดอยู่ในกลุ่มออสโตรเอเชีย เป็นภาษาในตระกูลออสโตร-เอเชียติค สาขามอญ-เขมร ชนกลุ่มนี้มีแต่เพียงภาษาพูดไม่มีภาษาเขียนหรือตัวอักษร คำศัพท์ที่ใช้ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม และสิ่งในธรรมชาติ มีการยืมคำจากภาษาไทยเข้าไปผสมบ้าง หากเป็นศัพท์ใหม่จะพูดทับศัพท์ สำเนียงพูดของชาวไทยจะห้วนใหญ่ และดังอยู่ในลำคอ พูดเร็วมาก ฟังค่อนข้างยากสำหรับคนที่ไม่คุ้นชินกับภาษาท้องถิ่นภาคใต้ ชาวไทยใช้ภาษาท้องถิ่นภาคใต้ในการติดต่อกับบุคคลภายนอก สำหรับชาวไทยบางกลุ่มที่ได้เข้ามาใกล้ชิดกับสังคมเมือง เช่น กลุ่ม

กันทิว ที่อาศัยอยู่บริเวณอำเภอธารโต จังหวัดยะลา สามารถพูดภาษาท้องถิ่นภาคใต้ ภาษายาวี และภาษามลายู ได้ เนื่องจากได้ติดต่อกับคนภายนอกอยู่ตลอดเวลา และนับว่า เป็นกลุ่มชนที่มีความสามารถในการจดจำคำในภาษาต่าง ๆ ได้อย่างดีและรวดเร็วด้วย

ภาษาที่ใช้เกี่ยวกับจำนวนหรือการนับมีน้อย อาจเป็นเพราะการสื่อด้วยจำนวนมีความสำคัญน้อยต่อการดำรงชีวิต เท่าที่ได้สอบถามมา การนับจำนวนมีเพียง 1 - 4 เท่านั้น คือ หนึ่ง ออกเสียงว่า นาย สอง ออกเสียงว่า กะมัม สาม ออกเสียงว่า ติกะ และสี่ ออกเสียงว่า อะวา ส่วน

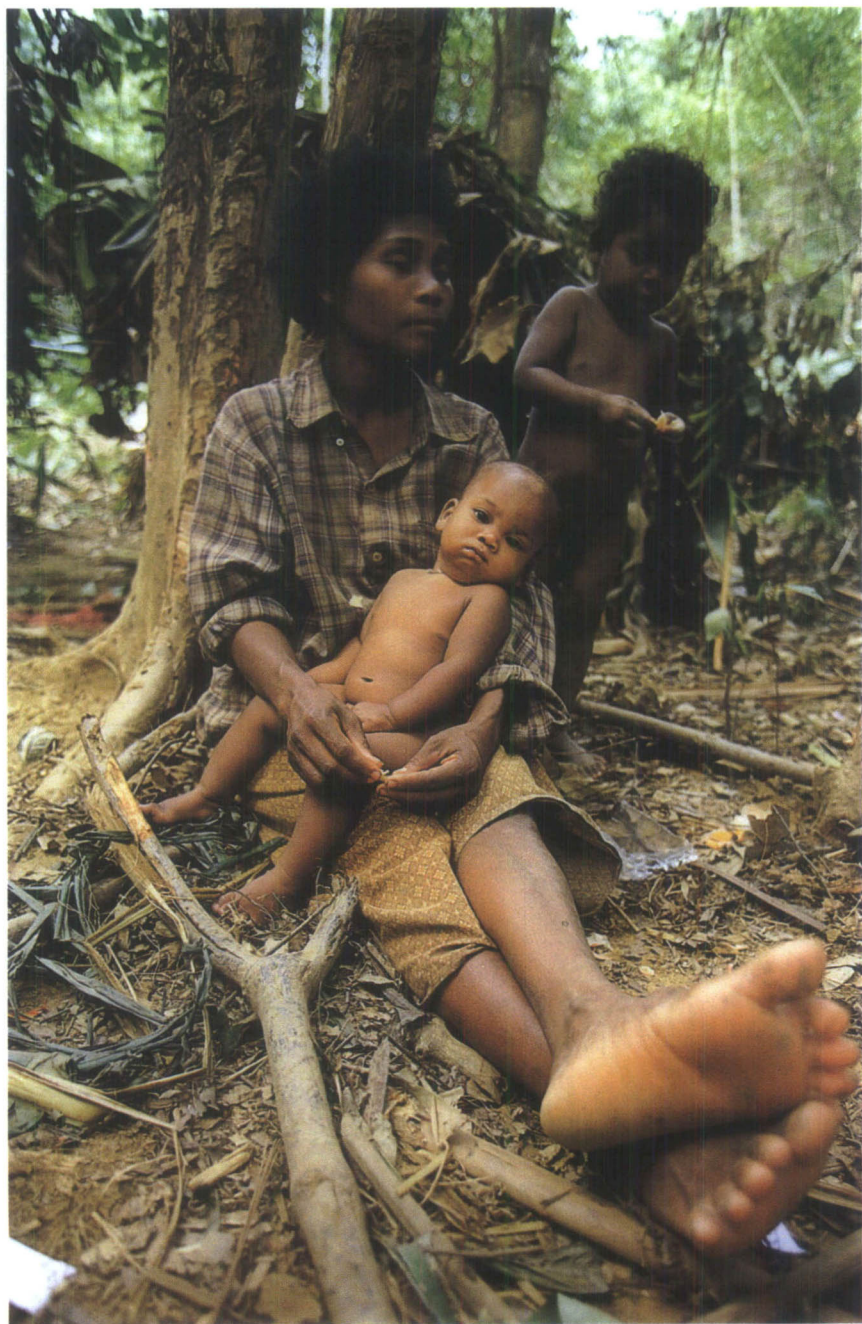
พี่ช่วยพ่อเลี้ยงน้อง

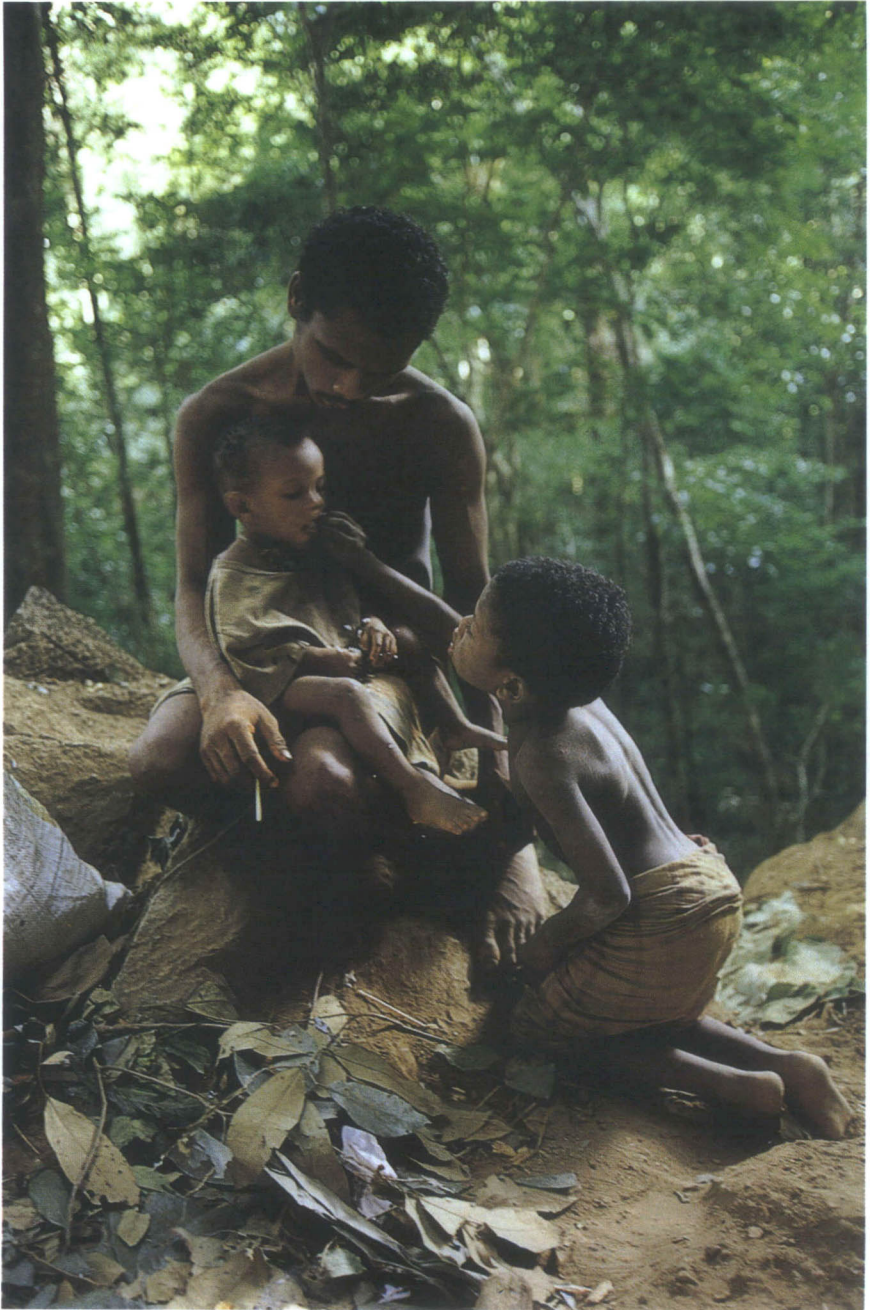
จำนวนตั้งแต่สี่ขึ้นไป ใช้เพียงคำเดียวว่า
แบม ซึ่งมีความหมายว่ามาก

ดังนั้นชาไกจึงไม่สามารถบอกอายุ
เป็นตัวเลขได้ มักเทียบอายุของตัวเองกับ
ต้นไม้ต้นโตต้นหนึ่ง หรือตอบว่าเกิดมา
นานแล้ว เมื่อมีคนถามถึงอายุ ส่วนใหญ่
หากต้องการทราบอายุชาไก มักใช้การ
สอบถามจากชาวบ้านที่รู้จักชาไก แล้ว
เปรียบเทียบอายุระหว่างชาไกกับชาวบ้าน
และจากการที่ชาไกนับจำนวนได้น้อย อีกทั้งไม่พึ่งพาระบบจันทรคติ และสุริยคติ

ในการนัดหมายกับชาไกแต่ละครั้งจึง
ค่อนข้างยุ่งยาก หากเป็นจำนวนไม่มาก
จะใช้นิ้วมือ โดยหนึ่งนิ้ว หมายถึง การ
นอนหลับในเวลากลางคืน 1 คืน เช่น
หากนัดหมายกับชาไกเป็นเวลา 3 วัน
แสดงว่าชาไกต้องนอนผ่านไป 3 คืน ใน
กรณีที่นัดหมายเป็นเวลาหลายวัน อาจ
นับโดยใช้นิ้วเท้าด้วย หรือใช้กิ่งไม้เล็ก ๆ
แทนจำนวนวัน เวลาผ่านไปหนึ่งคืน
ชาไกจะทิ้งกิ่งไม้ไป 1 อัน ทั้งนี้ต้องตกลง
กับชาไกให้เข้าใจว่านับรวมวันที่นัดหมาย
ด้วยหรือไม่ เพราะอาจเกิดการเข้าใจผิด
พลาดได้

ชาไกเรียกตนเองว่า “มันนิ” ซึ่งแปลว่า
คน เรียกคนอื่นว่า “หะมิ” คนไทยเรียก
ชาไกว่า เาะะ เาะะป่า คนป่า ชาวป่า คน
พื้นเมืองที่มีความสนิทสนมกับชาไก
เรียกว่า ไ้เถลล หรือไ้เดเ่า ส่วนนักวิชาการ
ทั่วไปเรียกชาไกว่า ไ้ริง อัสลี หรือ
นิกริตอ มีบ้างที่ใช้คำว่า เซม้ง ซึ่งแปลว่า
ค้าง ส่วนคำว่า ชาไก หรือ ชาแก ตาม
รากศัพท์เดิมแปลว่า ป่าเถื่อน สำหรับ
หนังสือเล่มนี้ใช้คำว่า “ชาไก” เนื่องจาก
เป็นคำที่บุคคลทั่วไปรู้จัก ที่หมายถึง ชน
กลุ่มน้อยที่อาศัยในป่าภาคใต้ของไทย
และคนภาคใต้เรียกว่า “เาะะ” ซึ่งคาดว่า
น่าจะมาจากลักษณะเส้นผมของชาไกที่
หยิกขดคล้ายเส้นขนของผลเาะะ

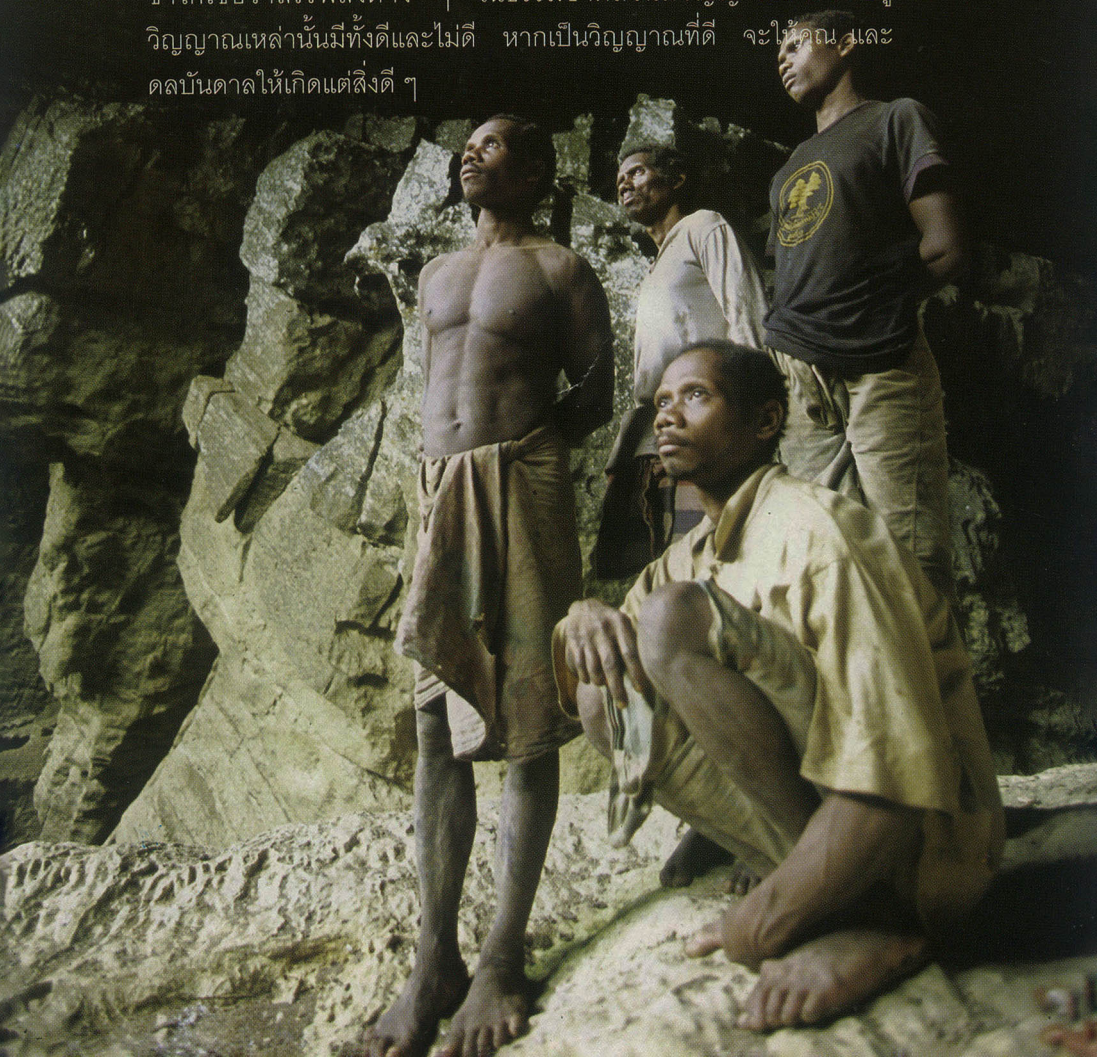

บทที่ 4

ความเชื่อ และ พิธีกรรม

ความเชื่อเรื่องผี

ซาไกมีความเชื่อว่าผี หรือวิญญาณมีหลายรูปแบบ สามารถสรุปได้เป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ ผีในระบบความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติ และผีบรรพบุรุษ ซาไกเชื่อว่าสรรพสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติล้วนมีวิญญาณสิงสถิตอยู่ วิญญาณเหล่านั้นมีทั้งดีและไม่ดี หากเป็นวิญญาณที่ดี จะให้คุณ และ ดลบันดาลให้เกิดแต่สิ่งดี ๆ

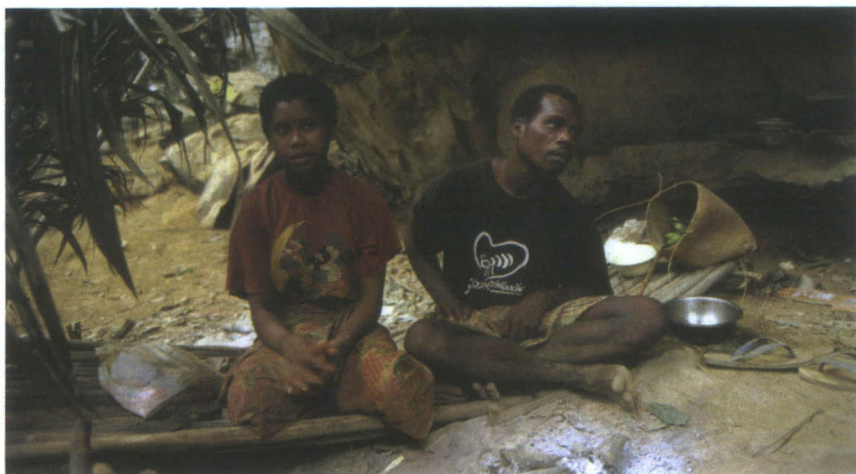
คอยปกป้องรักษาให้ทุกคนรอดพ้นจาก ภัยอันตรายต่าง ๆ ส่วนวิญญาณที่ไม่ดี จะให้โทษ และดลบันดาลให้ลูกหลาน เกิดโรคภัยไข้เจ็บ หรือเกิดภัยพิบัติต่าง ๆ หากปฏิบัติไม่ถูกต้องตามขนบธรรมเนียม ที่ได้รับการถ่ายทอดมา ฝืนธรรมชาติ เช่น ฝืนต้นไม้ จะสิ่งสถิตอยู่ในต้นไม้ขนาดใหญ่ ชาวไทจึงตัดเฉพาะต้นไม้ที่มีขนาดเล็ก และตัดเฉพาะที่ต้องการใช้ประโยชน์ เท่านั้น หากฝ่าฝืน ฝืนต้นไม้จะดลบันดาล ให้ไม่สบาย ฝืนน้ำ จะอาศัยอยู่ในน้ำ เพราะฉะนั้นชาวไทจึงไม่ขับถ่ายลงในน้ำ หรือทำให้น้ำสกปรก นอกจากนั้นยังมีผี อื่น ๆ เช่น ผีปลวก ผีดิน เป็นต้น

ส่วนความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษ ชาวไทเชื่อว่าคนเราเมื่อตายไปแล้วจะไป เกิดเป็นสัตว์ชนิดต่าง ๆ เช่น เสือ ช้าง ชาวไทจึงไม่กินสัตว์เหล่านี้

ความเชื่อของชาวไทไม่ออกมาในรูปแบบการสร้างศาลเช่นไหว้ หรือประกอบ พิธีกรรมต่าง ๆ หากแต่เป็นความเชื่อที่ได้ รับการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ฝังอยู่ในจิตสำนึกที่ทุกคนตระหนักและ ปฏิบัติสืบต่อกันมา ความเชื่อเหล่านั้นมี ความสัมพันธ์กับระบบนิเวศ ที่ช่วยให้ ชาวไทใช้ประโยชน์จากธรรมชาติได้อย่าง ยั่งยืน ทำให้ชาวไทสามารถดำรงชีวิตอยู่ในป่ามาได้นับพันปี

การแต่งงาน

ผู้หญิงชาวไทเมื่อเริ่มโตเป็นสาว พ่อแม่ จะเริ่มมองหาคู่ให้ ส่วนใหญ่ต้องเป็นคนที่ ขยันหากิน ล่าสัตว์เก่ง เมื่อเจอคนที่มี คุณสมบัติดังกล่าวแล้ว จะพามาแนะนำ ให้รู้จักกัน ก่อนที่จะมีการตกลงแต่งงาน ฝ่ายชายอาจจะมาอาศัยรวมกลุ่มกับฝ่าย

เรือนหอของคู่แต่งงานใหม่

หญิง เพื่อศึกษานิสัยซึ่งกันและกัน หากพอใจทั้งสองฝ่าย จึงมีการแต่งงานเกิดขึ้น หากไม่สามารถปรับตัวเข้าหากันได้ ก็จะมีเลิกกันไป หรือบางครั้งหนุ่มสาวมีโอกาสทำความรู้จักกันเอง จนเกิดการชอบพอกัน ก็จะไปปรึกษาพ่อแม่ของทั้งสองฝ่าย และตกลงแต่งงาน การแต่งงานของชาโกไม่มีการเรียกสินสอดของหมั้น จะมีก็เฉพาะฝ่ายชายต้องสร้างทับสำหรับใช้เป็นเรือนหอ และล่าสัตว์มาเพื่อใช้เลี้ยงเพื่อนฝูง และญาติพี่น้องที่มาร่วมงานเท่านั้น เมื่อแต่งงานแล้ว คู่แต่งงานจะไปอยู่รวมกลุ่มกับกลุ่มของฝ่ายหญิงหรือฝ่ายชายก็ได้ หรืออาจแยกไปอยู่กลุ่มอื่นก็ได้ แล้วแต่ความสะดวก ปัจจุบันนี้ชาโกผู้ชายมีภรรยาพร้อมกันได้มากกว่าหนึ่งคน และภรรยาสามารถอยู่ร่วมกลุ่ม

เดียวกันได้ด้วยความสะดวก เช่นเดียวกับผู้หญิงชาโกที่สามารถมีสามีได้หลายคน หากแต่ต้องเลิกกับสามีคนเก่าก่อน จึงมีคนใหม่ได้ ชาโกนับถือระบบเครือญาติไม่แต่งงานกันเองในกลุ่มญาติใกล้ชิด ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้จำนวนประชากรค่อนข้างคงที่ เพราะส่วนใหญ่ชาโกที่อาศัยอยู่บริเวณเทือกเขาบรรทัดมักเป็นเครือญาติกัน อีกทั้งช่วงอายุของชาโกค่อนข้างแตกต่างกันมาก เช่น มีชาโกผู้ชายวัยเจริญพันธุ์มาก แต่ผู้หญิงวัยเดียวกันมีน้อย

การคลอด และการเลี้ยงดูบุตร
ชาโกมีข้อห้ามสำหรับผู้หญิงมีครรภ์ในการรับประทานสิ่งของต่าง ๆ เช่น ห้ามรับประทานสัตว์ที่มีขน ได้แก่ ค่าง ลิง ชะนี

หนุ่มชาโกพร้อมภรรยาทั้งสอง และลูก ๆ

และหมูป่า เป็นต้น เพราะจะทำให้เจ็บป่วย สัตว์ที่รับประทานได้ เช่น ปลา เต่า ตะพาบน้ำ และตะกวด เป็นต้น การคลอดบางคนให้สามีเป็นคนทำคลอด หรือให้คนแก่ที่มีประสบการณ์ช่วย อาจไปคลอดในป่า หรือคลอดในที่พักก็ได้ เพราะปัจจุบันความเชื่อเรื่องเลือดที่ออกมาในขณะที่คลอดว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดีได้ลดน้อยลงไป ขณะเจ็บท้องคลอด จะแฉะรากริน หรือตำคั่วมน้ำนำไปลูบท้องแม่ เชื่อว่าช่วยให้คลอดง่าย (รากรินหรือตำคั่วมน้ำ เป็นเส้นใยเชื้อราชนิดหนึ่ง มีสีดำ เจริญบนซากพืชหรือกิ่งไม้ผุ) เมื่อเด็กออกมาแล้ว จะใช้ผ้าสะอาดรองรับตัวเด็ก ตัดสายสะดือด้วยไม้ไผ่ที่นำมาเหลาให้บาง ใช้มือบีบและใช้ปูนที่กินกับหมากป้ายรอยตัด เชื่อว่าช่วยให้เลือดหยุดไหลออกจากตัวเด็ก เช็ดตัวเด็กให้สะอาด พร้อมทั้งใช้ผ้ากวาดในปากเด็กให้สิ่งที่อุดตันหลุดออกมา สายสะดือและรกจะนำไปฝังรวมกัน หลังคลอดจะให้แม่ดื่มน้ำต้มรากของชิงตอกเดียว (*Goniothalamus macrophyllus* (Blume) Hook.f. & Thoms) ฝนแสนห่า (*Cinnamomum* sp.) และ *Atalantia* sp. เพื่อช่วยในการขับเลือด

การอยู่ไฟจะใช้ก้อนหินขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 5 - 7 นิ้วมาหมกไฟให้ร้อน นำมาห่อด้วยผ้า วางบนท้องแม่ วันละ 2 - 3 ครั้ง ประมาณ 3 - 4 วัน หรือจนกระทั่งแม่สามารถเดินได้ เพื่อป้องกัน

ไม่ให้แม่ไม่สบาย หรือเกิดอาการ “เลือดขึ้น” หลังจากออกไป แม้จะสามารถรับประทานได้เหมือนเดิม

การเลี้ยงดูทารกแรกเกิดส่วนใหญ่จะให้กินนมแม่เท่านั้น หลังจากนั้นอาจนำมันป่า ข้าวหรือกล้วยมาบดให้ละเอียด ผสมกับน้ำต้มเนื้อสัตว์และสลับกับการให้นมด้วย เมื่อเด็กเริ่มมีฟัน จะให้กินเนื้อสัตว์ เช่น เนื้อปลาและอาหารอื่นเพิ่มขึ้นตามวัย ปัจจุบันนี้มีค่านิยมในการนํามันขันทวนมาใช้เลี้ยงดูวัย เด็กซาโกเป็นเด็กที่เลี้ยงง่ายมาก หากให้เด็กกินอิม เด็กจะนอนหลับและตื่นโดยไม่มีอาการงอแง หรือร้องไห้รบกวนพ่อแม่ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเด็กได้อยู่ใกล้ชิดพ่อแม่ตลอดเวลา ส่วนใหญ่หน้าที่ในการเลี้ยงดูจะเป็นของแม่ มีบ้างที่พ่อเป็นคนเลี้ยงในขณะที่แม่เตรียมอาหาร ลูกที่ยังเดินไม่ได้แม่มักพาไปด้วยเสมอไม่ว่าจะไปไหน เช่น ไปขุดมัน หากเดินได้แล้วจึงจะปล่อยให้เล่นกับพี่ ๆ ส่วนใหญ่เด็ก ๆ จะเล่นกันเองในกลุ่มรุ่นที่มีอายุไล่เลี่ยกัน เด็กเล็กจะวิ่งไล่จับแข่งปีนต้นไม้หรือหาสัตว์มาเผากินเล่นกัน คล้ายกับเล่นหม้อข้าวหม้อแกงของเด็กในเมือง ส่วนเด็กโตหรือวัยรุ่น จะจับกลุ่มคุยกันถึงเรื่องราวในป่า การล่าสัตว์ เป็นต้น

พิธีขึ้นเก (ชิมะ)

เป็นพิธีที่กระทำเมื่อเด็กสามารถนอน

คว่ำได้ ก่อนการทำพิธี พ่อจะออกไปล่าสัตว์ที่มีขน เช่น นก ค่าง ลิง นำขนสัตว์มาเผาไฟที่จุดจากชันตันจันหนาน (*Canarium pseudodecumanum* Hochr.) จนเกิดควันแม่จะใช้มือกำควันไฟไว้ นำมาเป่าใส่ปากเด็ก พร้อมทั้งนำมาลูบให้ทั่วร่างกาย ในขณะที่พ่อจะกล่าวบทสวดที่มีเนื้อหาให้เด็กมีร่างกายแข็งแรง ไม่เจ็บป่วย

พิธีจั้งเคี้ยง

เป็นพิธีสำหรับเด็กผู้หญิง ทำเมื่อเด็กเริ่มมีประจำเดือน หรือ “ เลือดดลง ” ทำเช่นเดียวกับพิธีขึ้นเกบพร้อมทั้งให้คำแนะนำในการปฏิบัติตนขณะมีประจำเดือน ผู้หญิงซาไกไม่มีอุปกรณ์ที่ช่วยในการซับเลือดขณะมีประจำเดือน เมื่อถึงช่วงดังกล่าวจึงต้องอยู่แต่ในทับ ออกไปไหนไม่ได้ หากผ้าถุงเปื้อนเลือดมากจึงจะนำไปซักขณะมีประจำเดือน ห้ามกินสัตว์ที่มีขน บางคนอาจมีอาการปวดท้อง การดื่มน้ำต้มราก *Atalantia* sp. หรือนำรากมากินเปล่าเชื่อว่าสามารถช่วยลดอาการปวดท้องได้

การทำศพ

ซาไกไม่มีพิธีกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับคนตาย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความกลัวเป็นหลัก เมื่อมีคนป่วยหนัก และคาดว่าไม่สามารถรักษาได้ ซาไกคนอื่น ๆ จะเตรียมตัวย้ายที่อยู่ไปยังแหล่งใหม่

แต่ก่อนไปจะทำรั้วล้อมที่พักของคนป่วยเพื่อป้องกันไม่ให้สัตว์เข้ามาทำร้ายหรือคืบเขี่ยซากศพ พร้อมทั้งวางอาหาร และน้ำไว้ให้คนป่วย รวมทั้งบอเลาและเครื่องใช้ส่วนตัว เชื่อว่าหากหายจากอาการเจ็บป่วยได้ ก็สามารถตามไปสมทบกับกลุ่มได้เหมือนเดิม แต่สำหรับซาไกกลุ่มที่มีที่อยู่ถาวร เมื่อมีคนป่วย หรือคนตายเกิดขึ้นจะนำไปวางไว้ในถ้ำที่ห่างไกลจากที่พัก พร้อมทั้งวางอาหารและน้ำไว้ให้ ซึ่งแตกต่างจากซาไกกลุ่มกันซิว ที่ไพบูลย์ (2523) ได้ศึกษาไว้ว่าเป็นกลุ่มที่มีพิธีกรรมการฝังศพ โดยญาติที่สนิทกับคนตายจะเป็นคนทำพิธี ตั้งแต่การเลือกพื้นที่เพื่อขุดหลุมฝังศพ ซึ่งมีลักษณะเป็นเนินสูง หลุมศพมีขนาดกว้าง 2 ศอก ยาว 3 ศอก และลึก 3 ศอก รองพื้นหลุมด้วยไม้ไผ่ ก่อนยกศพลงหลุม จะห่อศพด้วยเสื้อผ้าของผู้ตายในลักษณะนอนพับเข้าคู้ การวางศพในหลุมให้หันศีรษะไปทางทิศตะวันตก หันหน้าไปทางด้านทิศใต้ มีไม้ไผ่ผ่าซีกวางบนศพ ปิดทับด้วยใบไม้ ก่อนใช้ดินกลบให้แน่น หลังจากนั้นจะสร้างทับไว้บนปากหลุม ช่วงกลางคืนญาติจะมาก่อไฟไว้ให้ เชื่อว่าเป็นการให้ความอบอุ่นแก่ศพ การฝังศพจะทำทันทีที่ตาย ไม่ทิ้งศพไว้ข้ามคืน แต่หากตายตอนเย็นหรือกลางคืน สามารถฝังได้ในเช้าวันใหม่

บทที่ 5

ภูมิปัญญาของชาวกู

การดำรงชีวิตของชาวกูอาศัยปัจจัยต่าง ๆ จากธรรมชาติในป่าที่อยู่ล้อมรอบตัว เช่น การนำพืชมาใช้เป็นสมุนไพรรักษาโรค การล่าสัตว์ การเก็บผลิตภัณฑ์จากป่ามาเป็นอาหาร และการนำพืชมาใช้ประโยชน์ด้านอื่น ๆ อีกมาก ...ความรู้เหล่านี้ได้ถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งเป็นระยะเวลาอันยาวนานจนปัจจุบัน ภูมิปัญญาของชาวกูที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน มีในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

สมุนไพร

สมุนไพรของชาโกมีหลายชนิด นำมาจัดจำแนกตามลักษณะการใช้ประโยชน์ได้เป็นกลุ่มต่าง ๆ เช่น

พืชที่ใช้รักษาอาการปวดเมื่อย ปวดศีรษะ เป็นไข้และปวดอื่น ๆ

เช่น หมากหมก (*Lepionurus sylvestris* Blume) *Mapania cuspidata* (Miq.) Vitt. var. *petiolata* (Clarke) Vitt. และ สามสิบ (*Peliosanthes teta* Andrews)

พืชที่ใช้บำรุงกำลังสำหรับบุรุษ มักนำมารับประทานสด ต้ม หรือดองเหล้า อาจใช้เพียงชนิดเดียว หรือร่วมกับพืชชนิดอื่นที่มีสรรพคุณเช่นเดียวกัน เช่น ข้าวเย็นเหนือ (*Smilax corbulalia* Kunth) นางควรวญ (*Tacca integrifolia* KerGawl.) เต่าหลังลาย (*Pseuderanthemum graciliflorum* (Nees) Ridl.) เหล็กฟักไข่ (*Gomphostemma scortechinii* Prain) ชิงดอกเดียว (*Goniothalamus macrophyllus* (Blume) Hook.f. & Thomson) และ ตานโมย (*Apostasia wallichii* R.Br.)

พืชที่นำมาใช้แก้พิษสัตว์ เช่น ปากก (*Adenia penangiana* (G. Don) W. J. de Wilde) และ เาะะลบ (*Vanilla albida* Blume) นำลำต้น ใบ มาตำพอกบริเวณที่โดนสัตว์มีพิษ เช่นงู ตะขาบ แมงป่องกัด

ชิงดอกเดียว (*Goniothalamus macrophyllus* (Blume) Hook.f. & Thomson): ใช้รากต้มน้ำให้สุก หนึ่งหลังคลอดดื่ม หรือใช้ดองเหล้าดื่มบำรุงร่างกายสำหรับผู้ชาย

พืชที่ใช้สำหรับสตรี เช่น ว่านนางตัด (*Labisia pumila* (Blume) Fern.-Vill & Naves) นำรากมาต้มน้ำให้สตรีหลังคลอดบุตรดื่ม ช่วยให้มดลูกแข็งเร็ว หากดื่มเข้าไปขณะตั้งครรภ์ 2 - 3 เดือน อาจแท้งบุตรได้ *Jasminum rottlerianum* Wall. ex DC. (ยาลูกขาด) นำรากมารับประทานสด เพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ พืชชนิดนี้เป็นพืชที่มีการรายงานพบเป็นครั้งแรกในเมืองไทย

ว่านนางควรวญ (*Tacca integrifolia* Ker-Gawl.) : ใช้รากดองเหล้าดื่มบำรุงร่างกายสำหรับผู้ชาย

(Chuakul, 1994) *Atalantia* sp. (ยาร้อน) นำรากมาต้มน้ำดื่ม ช่วยให้ประจำเดือน มาตามปกติ ช่วยลดอาการปวดท้องขณะ มีประจำเดือน หรือนำรากมาให้สตรีหลัง คลอดบุตร รับประทานสด ช่วยป้องกันการ ตกเลือดได้ ยาคลอคงาย เป็นเห็ดรา ชนิดหนึ่ง ชาวไถ่นำมาแช่น้ำ และลูบท้อง แม่ขณะปวดท้องคลอด เชื่อว่าจะทำให้ คลอดง่าย

Sciaphila arfakiana Becc. (ยาเสน่ห์) เป็นพืชกินซากชนิดหนึ่ง มีขนาดเล็กมาก ทั้งต้นมีสีม่วงเข้ม เจริญได้บริเวณที่มีซาก พืชทับถมกัน ชาวไถกลุ่มกันซิวใช้พืชชนิด นี้ทำยาเสน่ห์ โดยการนำไปแช่น้ำมัน มะพร้าว พร้อมทั้งเสกคาถากำกับ ก่อน นำไปป้ายคนที่หลงรัก เชื่อว่าช่วยให้ ความรักสมหวังได้ ซึ่งเป็นความเชื่ออย่าง หนึ่งของชนกลุ่มนี้ สำหรับพืชชนิดนี้มี รายงานการพบเป็นครั้งแรกในประเทศไทย (Maneenoon and Sirirugsa, 2002)

นอกจากนี้ชาไถยังมีภูมิปัญญาใน การรักษาโรคและบาดแผลนอกเหนือจาก

เอาะลอบ (*Vanilla albida* Blume) : ใช้ต้นตำพอก แผล แก้พิษงู

Atalantia sp. : ใช้รากต้มน้ำให้ผู้หญิงหลังคลอดดื่ม เพื่อช่วยขับเลือด หรือดื่มขณะมีประจำเดือน ช่วย บรรเทาอาการปวดท้อง

การใช้พืชสมุนไพรด้วยเช่นกัน เช่น แผลสด รักษาโดยการใช้น้ำผึ้ง แผลงูกัด รักษา โดยการใช้เห็ดงู และการรักษาโดยอาศัย ความเชื่อ เช่น การแขวนหัวไหล (*Zingiber montanum* (Koenig) Giseke) กระตูด่าง กระตูดลิง เกล็ดลิ้น ช่วยป้องกันไม่ให้เด็ก เจ็บป่วย รวมทั้งการใช้ถ่านไฟ หรือขี้เถ้า ป้ายหน้าผาก เชื่อว่าช่วยบรรเทาอาการ ปวดศีรษะได้

ปัจจุบันนี้พบว่าสาเหตุการป่วย และการเสียชีวิตของชาวไถส่วนหนึ่งเกิดจากใช้

ตานโมย (*Apostasia wallichii* R. Br.) : ใช้รากคอง
เหล้าคั้มนำมาร่างกายสำหรับผู้ชาย

มาเลเรีย ซึ่งเป็นโรคที่ชาโกลกลุ่มแต้ันแั้น
ไม่มีพีซสมุนไพรรักษา นอกจากนี้เด็ก ๆ
ส่วนใหญ่มักได้รับบาดเจ็บจากการถูกไฟ
ไหม้จากกองไฟที่ก่อไว้เพื่อให้ความอบอุ่น
บาดแผลที่เกิดขึ้นมีตั้งแต่ขนาดเล็ก จน
กระทั่งไหม้ นิ้วมือ นิ้วเท้าจนหงิกงอ
บาดแผลจากไฟไหม้นี้ชาโกรักษาโดยการ
ทาน้ำมันจากหมูหริ่ง ซึ่งเป็นสัตว์เลี้ยงลูก
ด้วยนมชนิดหนึ่ง ส่วนใหญ่ชาโกลทุกกลุ่ม
จะเคี้ยวเก็บไว้ ส่วนบาดแผลอื่น ๆ อาจ
รักษาโดยใช้น้ำมันแมวทาบาดแผลก็หายได้

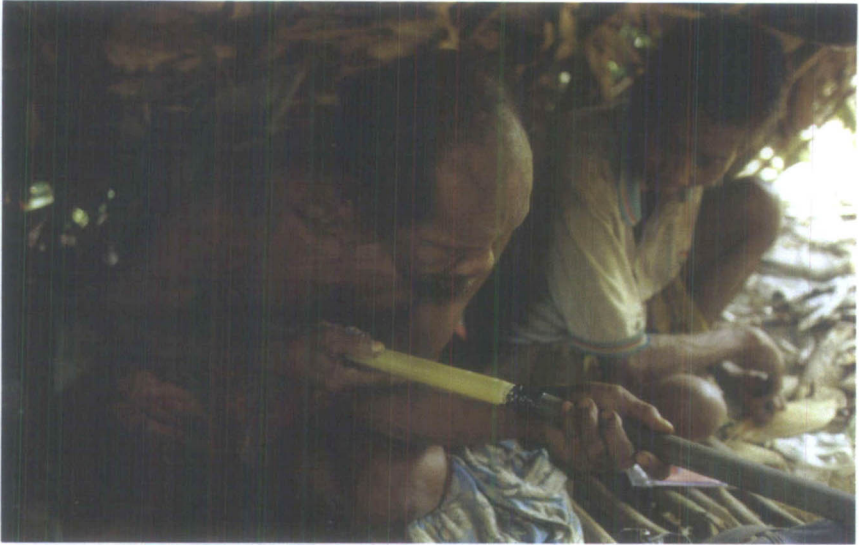
อุปกรณ์การล่าสัตว์

อุปกรณ์การล่าสัตว์ที่จะกล่าวดังต่อไปนี้
นี้ นับว่ามีความสำคัญสำหรับชาโกลผู้ชาย
ใช้ในการล่าสัตว์บกได้เกือบทุกประเภท
เช่น ลิง ค่าง นก กระรอก เป็นต้น เป็น
อาวุธที่ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ
กระบอกตุตหรือบอเลา ลูกดอกหรือบิลลา
และยาพิษ

กระบอกตุตหรือบอเลา ทำจากไม้ไผ่
Schizostachyum cf. *jaculans* Holttum มี
ขนาดเล็กเรียวย ลักษณะพิเศษคือ มีปล้อง
ยาวมากประมาณ 0.6 - 1.25 เมตร เป็น
ไม้ที่ค่อนข้างหายาก พบเฉพาะในบาง
พื้นที่เท่านั้น

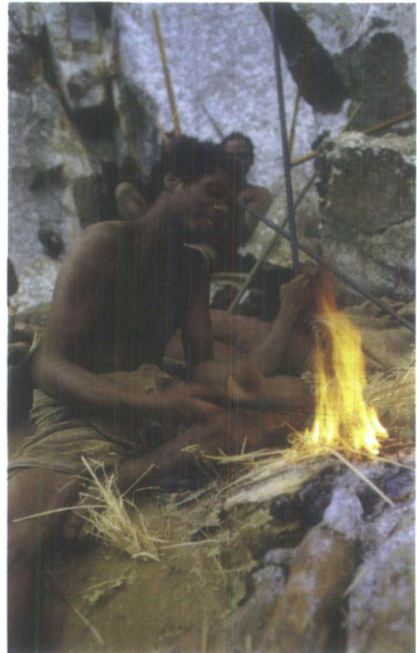

อุปกรณ์ล่าสัตว์ของชาโกล

การเชื่อมต่อไม้ไผ่ด้วยยางต้นจันทัน (Canarium pseudodecumanum Hochr.)

ขั้นตอนการทำงานนั้นเริ่มจากการคัดเลือกไม้ไผ่ให้ได้ขนาดตามต้องการ ประกอบด้วยไม้ไผ่สำหรับทำชั้นนอกและชั้นใน มักทำชั้นนอกก่อน โดยการนำไม้ไผ่มาตัดให้ตรงด้วยความร้อนจากไฟ และทำให้ไม้ไผ่แห้งด้วย ชัดกึ่งผิวด้านนอกด้วยใบไม้ให้เรียบ ส่วนผิวด้านในขัดโดยใช้หวายนามามัดรวมกัน ต่อตำให้ยาวดูไปมาหลาย ๆ รอบจนสะอาด หากความยาวยังไม่ได้ตามต้องการ นำไม้ไผ่อีกอันมาเหลาส่วนปลายให้คอดก่อนนำมาสวมต่อกัน ใช้หวายเส้นเล็กพันไปมาระหว่างรอยต่อหลาย ๆ รอบ ใช้ยางจันทัน นำมาเผาไฟให้ละลายทาทับอีกครั้ง เพื่อให้รอยต่อเชื่อมกันสนิท จากนั้นเลือกไม้ไผ่สำหรับทำบอเลาชั้นใน ซึ่งต้อง

การเผาสุกดอกไม้แห้ง เพื่อเพิ่มความแข็งแรง

สามารถสอดเข้าไปในบอเลาชั้นนอกได้
ขั้นตอนการทำเหมือนบอเลาชั้นนอก เมื่อ
นำไม้ไผ่ทั้ง 2 อันมาสวมได้แล้ว ขั้นตอน
ต่อไปเป็นการทำส่วนที่ใช้สำหรับเป่า โดย
การนำไม้ไผ่ยาวประมาณ 2 นิ้ว มาเหลา
ปลายด้านหนึ่งให้เรียวเล็ก สอดเข้าไปใน
บอเลาให้กระชับแน่น ทาห้ด้วยยางจัน
หวนอีกครั้งให้แน่นสนิท

ลูกดอกหรือบิลลา ทำจากไม้เทา
(*Pinanga* sp.) เป็นพืชวงศ์ปาล์ม นำมาเหลา
ให้มีขนาดเล็ก ปลายแหลม ความยาว
ประมาณ 30 เซนติเมตร นำลูกดอกไป
ย่างไฟให้แห้ง จนมีสีดำ ปลายลูกดอก
ยาวจากส่วนปลายประมาณ 3 เซนติเมตร
ควั่นให้มีรอยคอด พร้อมทั้งทำจุกก๊อก

การเคียวยาพิษ

การเคลือบยาพิษบริเวณปลายลูกดอก และย่างไฟให้แห้ง

จากทางระกำเสียบปลายอีกด้าน ก่อนนำไปเคลือบยาพิษ การเคลือบยาพิษมักเคลือบหลาย ๆ ครั้ง จนได้ความเข้มข้นของพิษที่สามารถฆ่าสัตว์ได้ แต่แต่ละครั้งต้องรอให้ยาพิษแห้งก่อนที่จะเคลือบชั้นต่อไป ลูกดอกที่เคลือบยาพิษแล้วจะแยกเก็บแต่ละอันไว้ในปลอกที่ทำจากไม้ไผ่ขนาดเล็ก ที่นำมาร้อยต่อกัน เรียกว่า “ฮันลิ” ก่อนที่จะรวบรวมหมดบรรจุลงในกระบอกไม้ไผ่ขนาดใหญ่ ซึ่งเรียกว่า “มะนี่” หรือ “ตะมิละ” นำไปเก็บไว้ในที่สูงให้ปลอดภัยจากเด็กเล็ก

ยาพิษที่ชาโกใช้ล่าสัตว์ เป็นส่วนประกอบของพืช 2 ชนิดด้วยกันคือ อีโป๊ะหรือค็อก (*Antiaria toxicaria* Lesch.) ซึ่งมีสารประกอบพวก Alpha - antiarin Beta - antiarin และ Antialloside มีผลต่อการบีบตัวของหัวใจ และเปลือกของต้นกะแห่ย์ (*Strychnos* sp.1) หรือต้นมะเบี๊ยะ (*Strychnos* sp. 2) ซึ่งมีสารประกอบพวก strychnine มีผลต่อการหดตัวของกล้ามเนื้อ ทำให้สิ่งมีชีวิตเป็นอัมพาตและเสียชีวิตได้ ขั้นตอนการทำเริ่มจากการกรีดเปลือกต้นอีโป๊ะให้น้ำยางสีขาวข้นไหลออกมารองรับด้วยตะกร้าใบชิง (เป็นตะกร้าที่ทำจากใบของต้นชิง ซึ่งมีใบย่อยขนาดใหญ่และเหนียวมาก มักนำใบกลางมาใช้ประโยชน์เพราะมีขนาดใหญ่สุด การทำตะกร้า จะรวบรวมปลายทั้งสองด้านเข้าด้วยกัน ผูกติดกับไม้ คลี่ส่วนกลางใบออกให้

แค : เครื่องช่วยปีนเพื่อเก็บรังผึ้ง สะตอ และเหรียง มีรูปร่างคล้ายตะกร้า) เมื่อได้น้ำยางในปริมาณตามต้องการแล้ว จึงนำไปเคี่ยว การเคี่ยวจะใช้ตะกร้าใบชิงอีกใบ บรรจุน้ำตั้งไฟให้เดือด เทน้ำยางอีโป๊ะลงไปผสมกับน้ำ พร้อมทั้งนำเปลือกของต้นกะแห่ย์หรือมะเบี๊ยะ ที่ชูดไว้ลงไปผสม รอให้เดือด จึงใช้ไม้คนไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งน้ำยางมีความเหนียวเคลือบปลายลูกดอกได้สังเกตได้จากน้ำยางเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาล น้ำยางอีโป๊ะที่เคี่ยวเสร็จแล้ว จะเก็บไว้ใน

หนุ่มชาวกากำลังทำตะกร้าใบชิงสำหรับเคียวยางอีโปะ

กระบอกไม้ไผ่ วางให้พื้นมือเด็ก ระหว่างขั้นตอนการทำยาพิษ มักไม่ให้เด็กเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ส่วนคนที่ทำหน้าที่เคียวและคนที่เกี่ยวข้องมักอยู่เหนือลม หากอยู่ใต้ลมหรือสุดควันเข้าไป ทำให้เกิดอาการเวียนศีรษะได้

การเก็บน้ำผึ้ง

น้ำผึ้งป่าเป็นผลิตผลจากธรรมชาติที่สร้างรายได้ทางหนึ่งให้กับชาวกอ ช่วงที่

เก็บหาน้ำผึ้งได้อยู่ในช่วงระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนพฤษภาคม การหาผึ้งอาจเดินหาในป่าไปเรื่อย ๆ หรือให้วิธีการสังเกตรอยคราบขี้ผึ้งที่ติดอยู่ตามก้อนหินริมลำธาร หรือใบไม้ ซึ่งเกิดจากการกินน้ำของผึ้ง เฝ้ารอจนเจอตัวผึ้ง และติดตามไปจนกระทั่งถึงรัง เมื่อรู้ตำแหน่งรังผึ้งแล้ว กลับมาเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ พร้อมทั้งการชักชวนคนอื่นร่วมด้วยปกติแล้วการตีผึ้งไม่นิยมไปคนเดียว เพราะหากพลาดพลั้งจะได้มีคนช่วยเหลือ อุปกรณ์สำคัญที่ใช้ในการตีผึ้งคือ“หัวหมี่” ทำโดยการนำใบไม้แห้งมารวมกันห่อทับด้วยใบไม้สด เพื่อจุดไฟให้เกิดควัน ควันขนาดของหัวหมี่ให้เกิดควันที่สามารถไล่ผึ้งได้หมด ส่วนใหญ่แล้วมีขนาดความยาวรวมด้ามไม้สำหรับจับประมาณ 50 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 15 เซนติเมตร การปีนต้นไม้เพื่อเก็บน้ำผึ้ง มีหลายลักษณะ หากต้นไม้มีขนาดใหญ่ แขนโอบลำต้นไม้รอบ และอยู่โดดเดี่ยว การปีนต้องใช้แคชวอย (แค คือเครื่องช่วยปีนต้นไม้ที่มีขนาดใหญ่) ทำได้โดยการนำต้นไม้ที่มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 10 เซนติเมตร หรือมีขนาดเพียงพอที่จะรับน้ำหนักคนปีนได้ มาวางทับกับต้นไม้ที่ผึ้งอาศัยอยู่ ใช้เถาวัลย์หรือหวายมัดให้แน่น การมัดจะมัดเป็นช่วง ๆ แต่ละช่วงให้มีระยะห่างประมาณ 1 เมตร หรือสามารถยกเท้าเหยียบได้ เมื่อ

มัดจนหมดไม้อันแรกแล้ว นำไม้อันใหม่ มาวางทาบและมัดต่อไปอีก ทำไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งป็นไปอยู่ในตำแหน่งที่สามารถ เอื้อมถึงรังผึ้งได้ หากต้นไม้ที่มีรังผึ้งไม่ได้ ขึ้นอยู่โดดเดี่ยว ก็อาจป็นผ่านต้นไม้อื่น หรือเถาวัลย์ที่อยู่ใกล้กันได้ ส่วนต้นไม้ ขนาดเล็กที่แขนโอบรอบลำต้นได้ สามารถ ป็นได้โดยไม่ต้องอาศัยแค

เมื่อหาตำแหน่งที่เหมาะสมเหนือรัง ผึ้งได้แล้ว ใช้ไฟจุดหัวหมีให้เกิดควัน แกว่งไปรอบรังผึ้งหลาย ๆ ครั้ง ให้ควันรม รังผึ้งจนกว่าจะปลอดภัย ใช้มีดตัดส่วนที่ มีน้ำผึ้ง ชาวบ้านเรียกว่า “หัวน้ำ” ซึ่งอยู่ ด้านล่างของรัง ใส่ภาชนะที่เตรียมไว้ ค่อย ๆ หย่อนลงไปให้คนที่อยู่ด้านล่าง รับ หัวน้ำที่ได้นำมาคั้นเอาน้ำผึ้งออกด้วย มือ กรองให้สะอาดก่อนบรรจุขวดหรือ แกลลอน น้ำผึ้งที่ได้ชาวโกมักแบ่งปันเท่า ๆ กัน ผึ้งแต่ละรังที่ชาวโกป็นจะได้ น้ำผึ้ง ตั้งแต่ 1 ขวดขึ้นไป และอาจได้จำนวน มากหากป็นผึ้งยวน ซึ่งหมายถึงผึ้งที่มา เกาะต้นไม้ต้นเดียวกันหลายรัง

การเก็บเหรียญ และสะดอ

การป็นเก็บพืชทั้ง 2 ชนิดนี้ใช้วิธีเดียวกับ การป็นผึ้ง หากฝักอยู่บริเวณปลายกิ่ง เอื้อมไม่ถึง ใช้ไม้สอย ฝักเหรียญสอยให้ ร่วงตกลงสู่พื้นดินได้ ส่วนสะดอพยายาม อย่าให้ร่วงตกลงไปเพราะฝักจะหักชำ มัก ใช้วิธีผูกเชือกแล้วค่อย ๆ หย่อนลงไป

ชาวโกกำลังนำหวายและไม้เสียดสีกันเพื่อให้เกิดไฟ

ด้านล่าง ฝักเหรียญที่ได้ นำมาแกะเมล็ด ออกก่อนนำไปขาย สำหรับเหรียญอาจรอ ให้ฝักสุกร่วงหล่นตามธรรมชาติ แล้วจึง เก็บได้โคนต้น เช่นเดียวกับการเก็บลูกประ ซึ่งต้องรอให้สุก และเปลือกแตกตาม ธรรมชาติก่อนเก็บ

การทำให้เกิดไฟ

การดำรงชีวิตของมนุษย์ในยุคโบราณ ยังไม่มีสิ่งประดิษฐ์ที่ช่วยทำให้เกิดไฟได้ เหมือนในปัจจุบันนี้ จึงต้องหาวิธีการ ทำให้เกิดไฟ ชาวโกเป็นชนเผ่าหนึ่ง ที่มีภูมิ

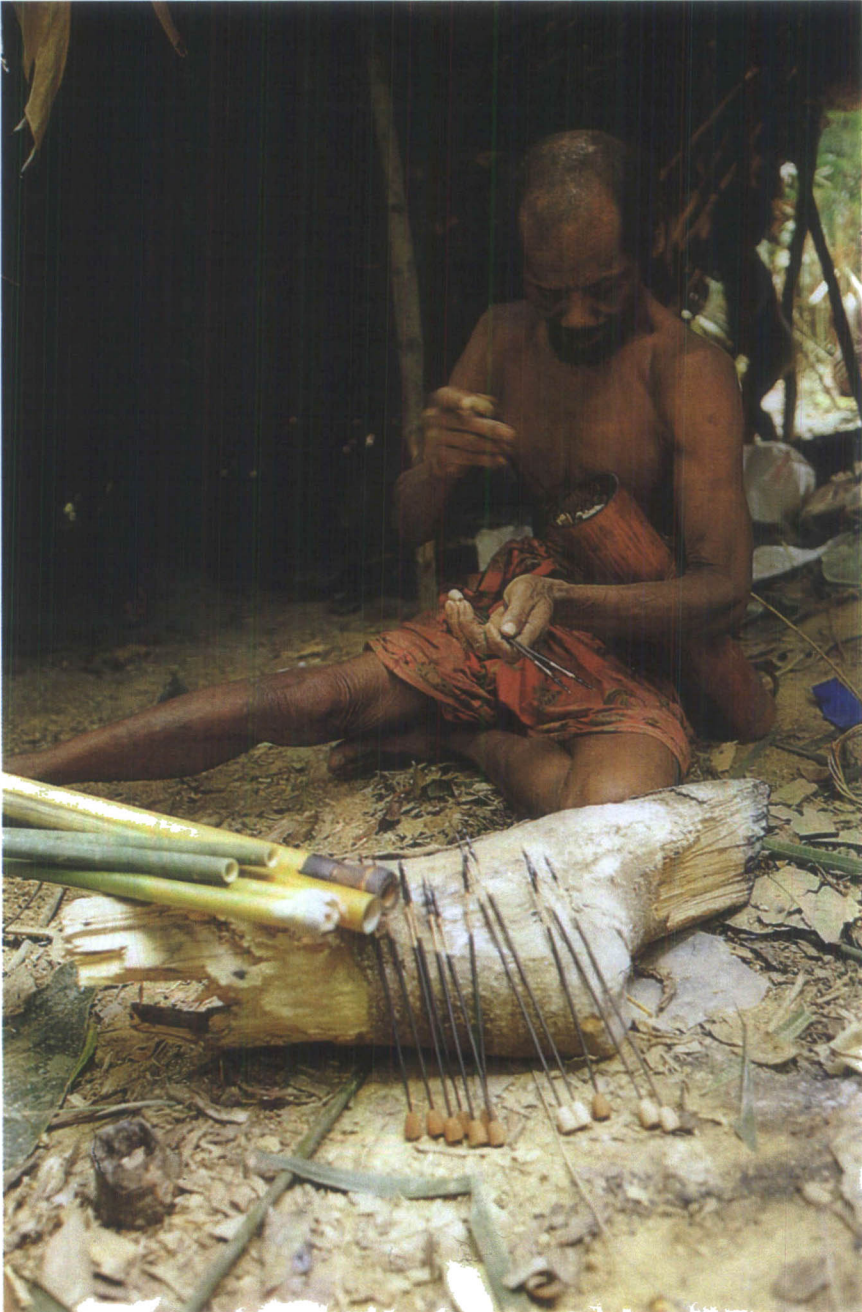
หญิงชาโกมักใช้เวลาว่างสานเสื่อและภาชนะใส่ของจากใบเตย (*Pandanus* sp.)

ปัญญาการทำไฟใช้เอง การทำไฟของชาโกนั้น ทำได้โดยการหาไม้แห้ง ที่มีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 2-3 เซนติเมตร บากส่วนปลายด้านใดด้านหนึ่ง นำเส้นใยจากต้นเต้าร้าง อัดเข้าไปประหวางรอยบาก ใช้หวายเส้นเล็ก สอดเข้าไปด้านล่างของไม้แห้ง ให้ตรงกับตำแหน่งที่มีเส้นใยเต้าร้างอยู่ ใช้มือจับปลายหวายทั้งสองด้าน ทุบไปมาหลาย ๆ ครั้ง จนกว่าจะเกิดควัน และเป่าให้ติดไฟ หรืออาจนำไม้ไผ่มาผ่าซีก นำซีกใดซีกหนึ่งมาเจาะรูวางเส้นใยเต้าร้างปิดทับรู ใช้หวายสอด

เข้าไปด้านล่าง และทุบไปมาจนกว่าจะเกิดควัน อาจเร็วหรือช้า ขึ้นกับความแห้งของไม้ที่นำมาทำเป็นเชื้อไฟ

การจักสาน

เมื่อมีเวลาว่างชาโกผู้หญิง ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ มักสานภาชนะใส่ของ หรือสานเสื่อจากใบเตย (*Pandanus* sp.) ไว้ใช้งาน ภาชนะใส่ของ มีขนาดแตกต่างกัน ขึ้นกับวัตถุประสงค์ในการใช้งาน ขั้นตอนการทำเริ่มจากการคัดเลือกใบเตยที่ไม่อ่อนหรือแก่เกินไป และมีขนาดความยาวที่เหมาะสม นำใบเตยมากรีดส่วนขอบใบ ซึ่งมีหนามออก โดยการใช้ไม้ไผ่ซี่บาง ๆ จิกใบเตยให้เป็นเส้น มีขนาดพอเหมาะกับขนาดของภาชนะที่จะทำ นำมาวางให้อ่อนตัวลง โดยการทุบไปมากับท่อนไม้ที่ปักลงบนดิน วิธีการทำคล้ายการสานแบบขัดตะของชาวบ้านทั่ว ๆ ไป รูปทรงภาชนะใส่ของของชาโก มักเป็นทรงกระบอก ส่วนการสานเสื่อ ทำเช่นเดียวกับการสานภาชนะใส่ของ หากแต่การสานเสื่อเป็นการสานขัดตะให้แผ่กว้างไปเรื่อย ๆ จนได้ขนาดเสื่อตามต้องการ

บทที่ 6

แนวโน้มซาไกในอนาคต

เมื่อมองสถานภาพของซาไกตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในวิถีชีวิตของกลุ่มนี้อยู่ตลอดเวลา เป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายในสังคมซาไกเอง ซึ่ง

เป็นไปอย่างช้า ๆ ค่อยเป็นค่อยไป และการเปลี่ยนแปลงที่มีอิทธิพลจากสังคมภายนอกที่ทำให้สังคมซาไกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และมีแนวโน้มจะถูกกลืนเข้ามาอยู่ในสังคมสมัยใหม่ใน

ชาไกร์รุ่นใหม่ (คนซ้าย) รับผิดชอบต่อผลการแต่งกายจากสังคมเมือง

ปัจจุบันมากขึ้น ตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดก็คือ หลังจากป่าไม้ซึ่งเป็นแหล่งอาศัยของชาไกร์ถูกบุกรุกโดยสังคมเมืองเพื่อเพิ่มแหล่งอาศัยและการเกษตรกรรมสำหรับประชากรที่เพิ่มมากขึ้น แม้ว่าชาไกร์บางส่วนจะย้ายหนีไปอาศัยในป่าลึก แต่ก็ยังมีจำนวนไม่น้อยที่ยังอาศัยอยู่ใกล้ชิดกับกลุ่มสังคมเมือง ค่อย ๆ ซึมซับวัฒนธรรมจากภายนอก และมีการเปลี่ยนแปลงตัวเอง จนมีวิถีชีวิตคล้ายสังคมเมือง เริ่มมีการเรียนรู้การทำเกษตร เช่น การเพาะปลูกพืชผักต่าง ๆ ปลูกข้าว ยางพารา เป็นต้น ชาไกร์จึงเริ่มทำการเพาะปลูก บางกลุ่มมีการนำปิ่นมาใช้ล่าสัตว์แทนบอเลา บางกลุ่มหันมาบริโภคข้าวเป็นอาหารหลัก เริ่มกินเนื้อสัตว์ที่มาจากตลาดมากขึ้น รวมทั้งมีการปรุงแต่งรสชาติอาหาร เติมน้ำตาล และผงชูรส สิ่งเหล่านี้เต็ม

เด็กชาไกร์กับความเป็นอยู่แบบดั้งเดิม

ไปด้วยสารแปลกปลอมที่ร่างกายชาโกไม่
คุ้นชิน และไม่มีภูมิคุ้มกันเพียงพอ
ทำให้ร่างกายเริ่มอ่อนแอลง จากการ
สอบถามชาโกพบว่าในระยะเวลาไม่กี่ปี
มานี้ มีชาโกหลายคนป่วยจนเสียชีวิต
และหลายคนป่วยเรื้อรัง โดยที่พืชสมุนไพร
ไม่สามารถรักษาได้ ทำให้ชาโกเริ่มมี
ค่านิยมในการรักษาโรคด้วยยาแผน
ปัจจุบันมากขึ้น

นอกจากชีวิตประจำวันที่ได้เปลี่ยน
แปลงไปแล้ว การที่ชาโกติดต่อกับผู้คน
ภายนอกตลอดเวลา ทำให้ภาษาท้องถิ่น
ภาคใต้เข้ามามีบทบาทในการดำรงชีวิต
มากขึ้น ประกอบกับมีการแต่งงาน
ระหว่างชาโกกับคนท้องถิ่น ทำให้เด็ก
ชาโกส่วนหนึ่งเป็นเด็กลูกผสม พบว่าเด็ก
ชาโกรุ่นใหม่บางคนพูดภาษาชาโกได้
น้อยลง ส่วนการแต่งกายมักแต่งตาม

เสื้อผ้าที่ได้รับบริจาคมา ผู้ชายมักนิยม
สวมกางเกงยีนส์ ส่วนผู้หญิงยังคงนิยม
นุ่งผ้าถุง

จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น
กับสังคมชาโกเป็นไปทั้งในด้านบวก และ
ด้านลบ กล่าวคือ การที่ชาโกได้เรียนรู้
เทคนิควิธีการต่าง ๆ จากชาวบ้าน นำมา
ปรับใช้ ในการดำรงชีพ ทำให้ปัญหา
ความอดอยากลดน้อยลง หากแต่ชาโก
ยังขาดประสบการณ์ และเงินทุน จึงไม่ได้
ผลเท่าที่ควร ยิ่งกว่านั้น แม้ชาโกจะมี
ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชาวบ้านเพียง
ใดก็ตาม แต่ชาโกยังขาดกระบวนการ
ทางด้านความคิด ไม่สามารถแยกแยะได้
ว่า การกระทำบางอย่างที่รับมา เกิดผลดี
หรือผลเสียอย่างไรบ้าง และไม่สามารถ
แยกแยะได้ว่าบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องมี
จุดมุ่งหมายอันใด ด้วยเหตุนี้ จึงมีคนบาง

การลักลอบตัดไม้ในป่าเทือกเขาบรรทัด และอาศัยแรงงานชาโกยังมีให้เห็นอยู่

ชาวกากับรูปแบบวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป

กลุ่มที่อาศัยช่องว่างนี้หาผลประโยชน์จากชาวก และคอยเอาไรต์เอาเปรียบ เช่น การซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าเป็นไปด้วยความไม่ยุติธรรม อีกทั้งยังหลอกลวงให้ชาวกแล้ววางป่าให้กับตนเองอีกด้วย

ดังนั้นเพื่อป้องกันไม่ให้ชาวกต้องตกเป็นเครื่องมือของคนกลุ่มนี้ และเป็นการป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของชาวกหน่วยงานของทางราชการ และประชาชนควรร่วมมือกันในการเข้าไปให้ความช่วยเหลือ

ประเด็นสำคัญในการให้ความช่วยเหลือนั้น ควรตระหนักถึงรูปแบบวิถีชีวิตของชาวกแต่ละกลุ่มเป็นสำคัญ และควรอยู่บนพื้นฐานการเคารพสิทธิของชาวกให้ชาวกมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และการตัดสินใจ เพื่อชาวกจะได้รับ

การพัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้องและสอดคล้องกับปรัชญาชีวิตดั้งเดิมของการให้ความช่วยเหลือควรเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และค่อยเป็นค่อยไป หากขาดสิ่งเหล่านี้แล้ว ผลเสียที่ตามมาจะตกกับชาวก ดังตัวอย่างที่มีให้เห็นแล้ว จากการที่กรมประมงและกระทรวงมหาดไทยได้รวบรวมชาวกที่อาศัยกระจัดกระจายในเขตอำเภอเบตง และอำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา ให้อพยพออกมาตั้งถิ่นฐานถาวรบริเวณบ้านแห อำเภอนาทวี จังหวัดยะลา ชาวกได้รับการจัดสรรที่ดินสำหรับสร้างที่อยู่อาศัย ทำเกษตรกรรม และเลี้ยงสัตว์ พร้อมทั้งปลูกยางพาราให้จำนวน 300 ไร่ การให้ความช่วยเหลือชาวกกลุ่มนี้ไม่มีความต่อเนื่อง และเป็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวกแบบก้าวกระโดด จากป่ามาสู่เมือง ทำให้ชาวกมีปัญหาในการปรับ

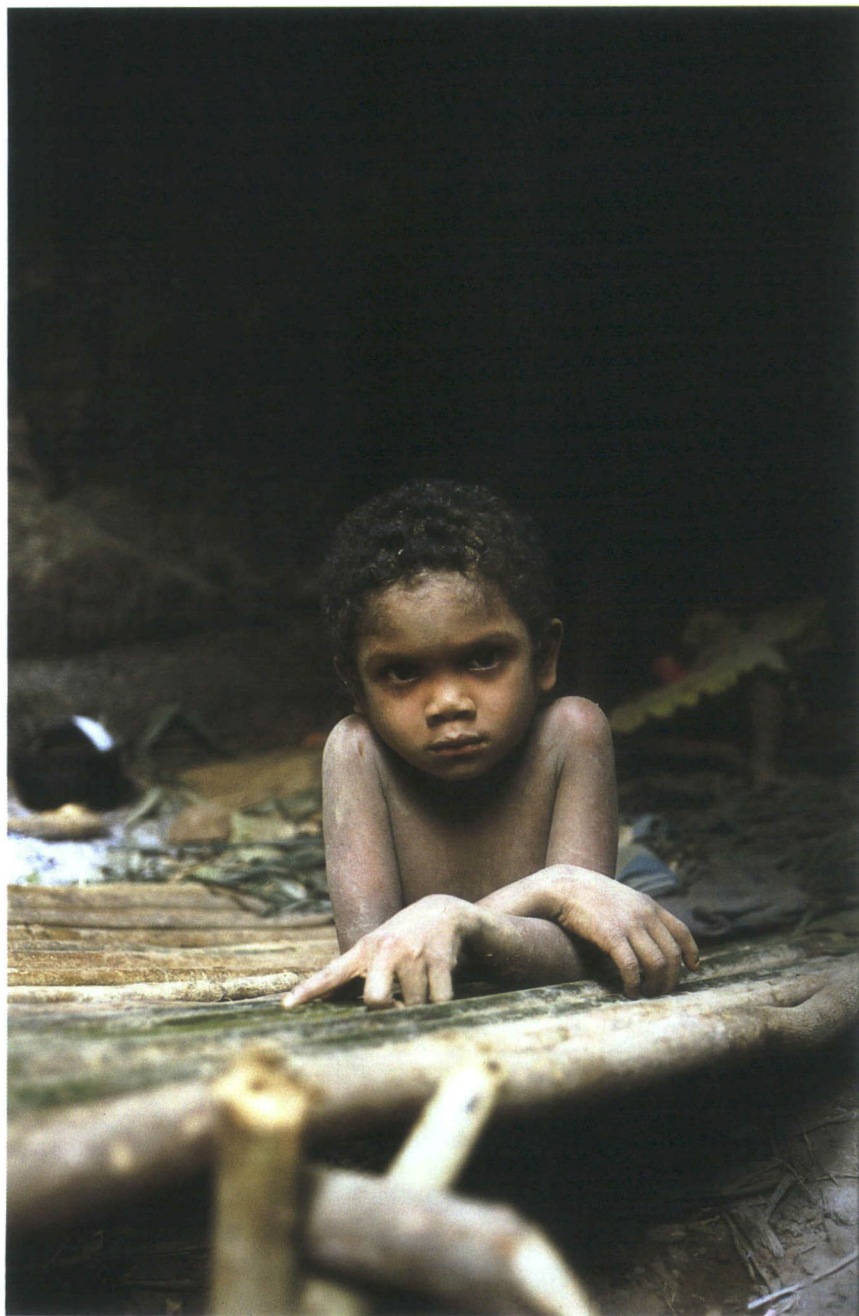
หนุ่มซาไกกำลังเป่าลูกดอก

ตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ ซาไกบางส่วนได้หันกลับไปใช้ชีวิตแบบดั้งเดิม บางส่วนอพยพไปอยู่มาเลเซีย ปัจจุบันซาไกกลุ่มนี้จึงเหลือน้อยมาก ประกอบกับซาไกบางส่วนได้แต่งงานกับคนพื้นเมืองภาคใต้ เด็กซาไกรุ่นใหม่ที่มีสายเลือดดั้งเดิมจึงลดน้อยลงไปด้วย ซึ่งแตกต่างจากซาไกบางกลุ่มที่อาศัยอยู่บริเวณเทือกเขาบรรทัด ที่ได้ออกมาตั้งถิ่นฐานถาวรด้วยความสมัครใจมาเป็นเวลานานแล้ว จนกระทั่งสามารถปรับวิถีชีวิตตนเองให้สอดคล้องกับสังคมเมืองได้ และเป็นกลุ่มที่พร้อมรับความช่วยเหลือ

การให้ความช่วยเหลือที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ควรส่งเสริมให้ซาไก

โดยเฉพาะเด็กรุ่นใหม่ ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนมากขึ้น เพราะการศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับวิถีชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลงไป ช่วยให้ซาไกมีความรู้ ความคิดของตนเอง ไม่ต้องตกเป็นเครื่องมือของใคร แต่ในขณะเดียวกันสำหรับซาไกกลุ่มที่ยังคงเร่ร่อนอยู่ในป่า เราไม่ควรเข้าไปรบกวนนำวัฒนธรรมหรือสิ่งของจากสังคมเมืองเข้าไป ยิ่งไปกว่านั้น ควรสร้างค่านิยมให้คนทั่วไปมีทัศนคติที่ดี ไม่มองซาไกเป็นสิ่งประหลาด มีความแปลกแยกจากเผ่าพันธุ์มนุษย์ เพื่อที่ซาไกจะได้มีความรัก และภาคภูมิใจในการดำรงเผ่าพันธุ์ของตนเอง

ปัจจุบันนี้มีหน่วยงานต่าง ๆ ทั่วโลกที่ได้เล็งเห็นความสำคัญ และให้ความช่วยเหลือชนกลุ่มน้อยกลุ่มต่าง ๆ แม้แต่ในประเทศไทยเอง ก็มีการจัดตั้งหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือชาวเขาเผ่าต่าง ๆ แต่สำหรับชนเผ่าซาไกนั้นยังไม่เห็นได้รับความช่วยเหลือเท่าที่ควร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะที่ผ่านมา ซาไกเป็นเพียงชนกลุ่มน้อยกลุ่มเล็ก ๆ ที่มีวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุลมาช้านานแล้ว จึงไม่ก่อให้เกิดปัญหาใด ๆ ทั้งด้านการทำลายแหล่งต้นน้ำลำธาร และด้านความมั่นคงของประเทศ หากปล่อยให้เช่นนี้ โอกาสที่ซาไกจะตกเป็นเครื่องมือของคนบางกลุ่มในการทำลายทรัพยากรของประเทศก็เป็นไปได้สูงยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

- เกศริน มณีนน. 2544. พฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชนเผ่าชาวกูในจังหวัดตรัง พัทลุง และ ยะลา. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- กุลนภา พุ้เจริญ. 2540. รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง ปีตากลีบอินเอ็นแพท โพลไทยและดีเอ็นเอโพลีมอร์ฟิสมของไมโตคอนเดรียในชนกลุ่มน้อยของ ประเทศไทย. 29 หน้า. ภาควิชาจุลทรรศน์คลินิก คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ญิบ พันจันทร์. 2539. เสียงร้องของเปอรินัน : มนุษย์ป่าดงดิบแห่งบอร์เนียว. หน้า 41. กรุงเทพฯ: ศิลปวรรณกรรม.
- ไพบุลย์ ดวงจันทร์. 2523. ชาวกูเจ้าแห่งขุนเขาและสมุนไพโร. 72 หน้า. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ .
- สุรินทร์ ภูัจจร และคณะ. 2537. รายงานขั้นสรุปการขุดค้นที่ถ้ำหมอเขียว จังหวัดกระบี่ ถ้ำชาวกูจังหวัดตรัง และการศึกษาชาติพันธุ์วิทยาทางโบราณคดี ชนกลุ่มน้อยเผ่าชาวกู จังหวัดตรัง โครงการวิจัยวัฒนธรรมไหบินเนียนในประเทศไทย. เล่มที่ 2. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- สุรียา รัตนกุล. 2543. รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง ประมวลองค์ความรู้เกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย. 196 หน้า. สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อาภรณ์ อุกฤษณ์. 2536. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสืบเนื่องและการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศกับสังคมและวัฒนธรรมของชาวกู : กรณีศึกษา กลุ่มชาติพันธุ์ชาวกูกลุ่มเหนือคลองตง อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง. 174 หน้า. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.
- Chuakul, W. 1994. *Jasminum rottlerianum* Wall. ex DC. , the New Recorded Species of Thailand. *Mahidol J Pharm Sci.* 21 (1): 32 - 34.
- Carey, I. 1976. *Orang Asli : The Aboriginal Tribes of Penninsular Malaysia.* London. Oxford University. 376 p.
- Maneenoon, K. and Sirirugsa, P. 2002. Two species of *Sciaphila* Blume (Triuridaceae), new records for Thailand. *Thai For. Bull. (Bot.)* 30: 39 - 42.
- Pearson, R. 1974. *Introduction to Anthropology.* The United States of America. Holt, Rinehart and Winston, Inc. 616 p.

บรรณานุกรม

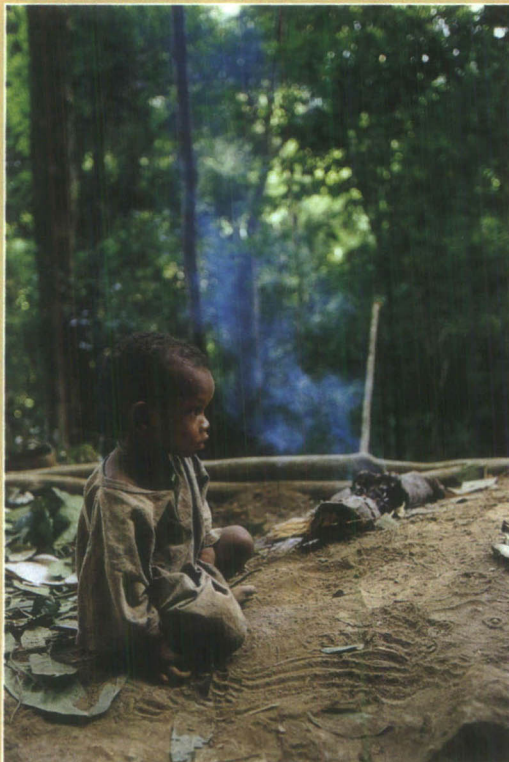
- กรมป่าไม้. 2542. รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการประยุกต์ใช้ข้อมูลจากการสำรวจระยะไกลและระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เพื่อการสำรวจการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเทือกเขาบรรทัด. ส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่า สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กรมป่าไม้ ฝ่ายข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติฯ สำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- จิราวดี อ่อนวงศ์. 2534. การสืบเนื่องและการเปลี่ยนแปลงของสังคมชาวกะเหรี่ยงศึกษาเฉพาะกรณี ชาวกุ่มเจ้าพะ อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ และ จูรี จุลละเกศ. 2526. ชาวกะเหรี่ยง : ปัญหาในการตั้งหลักแหล่ง. 26 หน้า. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชิน อยู่ดี. 2529. สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย. กรมศิลปากร. หน้า 26. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- ภูมิศักดิ์ อินทนนท์. 2541. การศึกษามันป่าในประเทศไทยและการใช้ประโยชน์. เกษตรนเรศวร. หน้า 29-35. คณะเกษตรศาสตร์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วารภรณ์ บุญรักษา. 2534. การสืบเนื่องและการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจในสังคมชาวกะเหรี่ยงศึกษาเฉพาะกรณี ชาวกุ่มเหนือคลองตง อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง. สารนิพนธ์ ศิลปศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุวัฒน์ ทองหอม. 2536. เงาะ : คนผู้ปลูก. 119 หน้า. กรุงเทพฯ: บริษัททันเวลาจำกัด.
- เสาวนีย์ พากเพียร. 2532. การศึกษาระบบเสียงภาษาชาวกะเหรี่ยงในอำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อมรา ศรีสุชาติ. 2544. สายจากภาคใต้ : ภูมิลักษณะ รูปลักษณะ จิตลักษณะ. 257 หน้า.
- อรุณ แก้วจตุรัส. 2543. พฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวมอแกน อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ อำเภอกระบุรี จังหวัดพังงา. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (วนศาสตร์) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Chuakul, W. 1994. "Medicinal and Edible Plants of The Semang Tribe in Thailand",
Mahidol J Pharm Sci. 21(2): 50-57.

Cotton, C. M. 1996. *Ethnobotany Principles and Applications*. New York : John Wiley
& Sons.

การสัมภาษณ์

ฐานะ	คงเมฆ.	2546.	ผู้ให้สัมภาษณ์,	15 พฤษภาคม 2546.
ประพันธ์	เสนชู.	2546.	ผู้ให้สัมภาษณ์,	15 พฤษภาคม 2546.
พิน	สุขสม.	2546.	ผู้ให้สัมภาษณ์,	18 มีนาคม 2546.
วิเชียร	ปักซี่.	2546.	ผู้ให้สัมภาษณ์,	20 มีนาคม 2546.

จากผู้เขียน

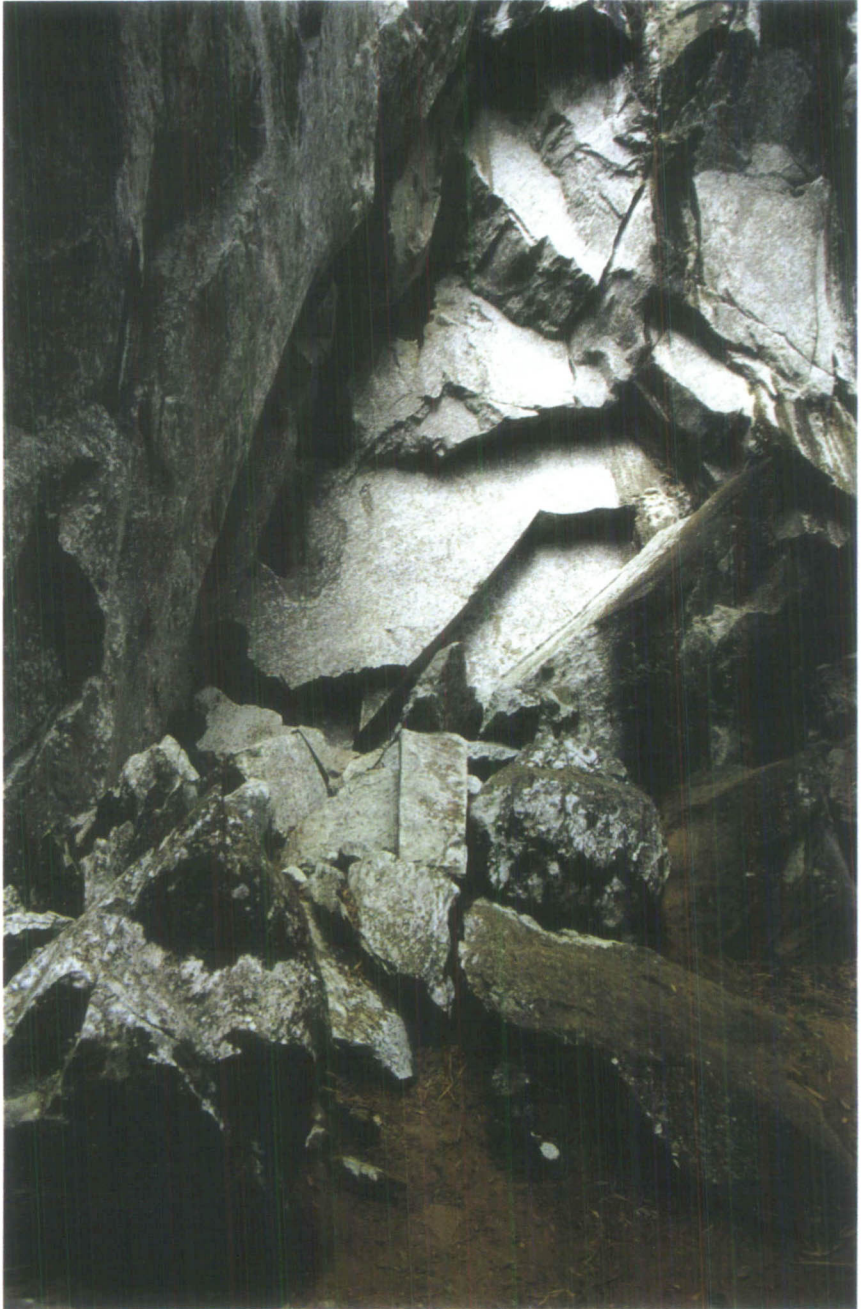
ผู้เขียนขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ ดร.วิรัช ชิตตระการ คณบดีคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่ได้เล็งเห็นคุณค่า และความสำคัญของชนเผ่าชาวกู๋ จึงสนับสนุนให้จัดทำหนังสือเล่มนี้เพื่อเผยแพร่เรื่องราว วิถีชีวิตของชนกลุ่มนี้ให้บุคคลทั่วไปได้รับทราบ

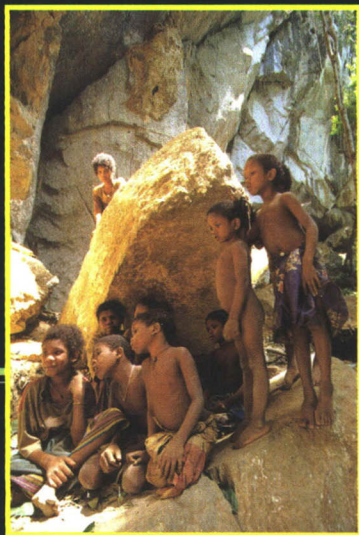
งานส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้เป็นผลมาจากการออกภาคสนาม และเก็บรวบรวมข้อมูลจากโครงการวิทยานิพนธ์ เรื่อง “พฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชนเผ่าชาวกู๋ ในจังหวัดตรัง พัทลุง และยะลา” โดยได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากโครงการพัฒนาองค์ความรู้และศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย (โครงการ BRT) และบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย ตลอดระยะเวลาในการออกภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้เขียนขอขอบคุณที่ได้รับความร่วมมือด้วยดีจากชนเผ่าชาวกู๋ทุก ๆ กลุ่ม ชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียง ทั้งชาวบ้านตระ ชาวบ้านท่าเขา อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง คุณจัด นาคเกลี้ยง คุณฐานะ คงเมฆ ชาวบ้านถ้ำไผ่ตง อำเภอทุ่งหว้า คุณประพันธ์ เสนชู ชาวบ้านน้ำผุด อำเภอละงู ชาวบ้านถ้ำภูผาเพชร กิ่งอำเภอมะนัง จังหวัดสตูล และคุณกมลวรรณ วงศ์สวัสดิ์ เจ้าหน้าที่สถานีอนามัยหมู่บ้านชาวกู๋ อำเภอธารโต จังหวัดยะลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณพิตร ช่วยเต็ม ผู้ช่วยวิจัยภาคสนาม ที่ได้ช่วยถ่ายภาพประกอบ และให้ความช่วยเหลือด้านอื่น ๆ ด้วยดีตลอดมา

ขอขอบคุณอาจารย์อารยา อุดลตระกูล และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมสมร ชิตตระการ ที่ได้กรุณาอ่านและแก้ไขต้นฉบับให้ถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมทั้งเจ้าหน้าที่ GIS มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำในการเก็บข้อมูล การใช้แผนที่ และช่วยเหลือจัดทำแผนที่แหล่งอาศัยของชนเผ่าชาวกู๋ ขอขอบคุณดร.กิติเชษฐ ศรีดิษฐ และดร.สาระ บำรุงศรี ที่กรุณาอนุเคราะห์การใช้คอมพิวเตอร์ในการจัดเตรียมข้อมูล และอุปกรณ์เครื่องจับพิกัดตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ (GPS)

หนังสือเล่มนี้อาจมีข้อผิดพลาด บกพร่อง ผู้เขียนยินดีน้อมรับคำแนะนำ และคำวิจารณ์จากผู้อ่านทุกท่านด้วยความขอบคุณยิ่ง เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องสมบูรณ์ในโอกาสต่อไป

เกศริน มณีหนูน
ศาสตราจารย์พวงเพ็ญ ศิริรักษ์
กรกฎาคม 2546

SAKAI

ซาไกมีนิสัยร่าเริง ยิ้มง่าย พูดตรงไปตรงมา
ไม่ชอบการทะเลาะเบาะแว้ง ไม่ว่าจะเป็ซาไกด้วยกันเอง
หรือกับบุคคลภายนอก จากการเฝ้าติดตามกลุ่มซาไก
หลายครั้ง ยังไม่เคยพบซาไกทะเลาะหรือโต้เถียงกัน แม้แต่
ในเด็กเล็ก ทุกคนจะเล่นกันด้วยรอยยิ้มและเสียงหัวเราะ...

จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสครบรอบ 36 ปี คณะวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ซาไก ชนกลุ่มน้อยภาคใต้ของไทย

9 789746 444729

180 บาท